

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедри міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ВИМІР СПІЛЬНОЇ
ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС**

Студентки 4 курсу
Денної форми навчання
Поліщук Юлії Олександрівни

Науковий керівник:
канд. держ. упр,
доцент кафедри міжнародних
відносин
Пістракевич О.В

Київ - 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ВИМІРУ СЗБП ЄС	6
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС	15
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СЗБП ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	27
2.1. Інституційний механізм та координація СЗБП	27
2.2. Операційні інструменти захисту інформаційного простору ЄС	38
2.3. Публічна дипломатія та багатоканальні комунікаційні кампанії ЄС	52
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ БЕЗПЕКИ	62
3.1. Аналіз результативності сучасних інформаційних кампаній ЄС у межах реалізації СЗБП.	62
3.2. Впровадження новітніх цифрових технологій у систему зовнішньополітичних комунікацій СЗБП.	66
3.3. Прогноз розвитку інформаційного виміру СЗБП як гаранта колективної безпеки в Європі.	69
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	79

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЄС	Європейський Союз
EEAS	Європейська служба зовнішніх справ
СЗБП	Спільна зовнішня та безпекова політика
DMA	Digital Markets Act (Закон про цифрові ринки)
DSA	Digital Services Act (Закон про цифрові послуги)
EDMO	European Digital Media Observatory (Європейська обсерваторія цифрових медіа)
EU INTCEN	European Union Intelligence and Situation Centre (Розвідувально-аналітичний центр Європейського Союзу)
FIMI	Foreign Information Manipulation and Interference (іноземне інформаційне маніпулювання та втручання)
FIMI-ISAC	Foreign Information Manipulation and Interference Information Sharing and Analysis Centre (Центр обміну та аналізу інформації щодо іноземного інформаційного маніпулювання та втручання)
RAS	Rapid Alert System (Система швидкого оповіщення)
SOMA	Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis (Соціальна обсерваторія з аналізу дезінформації та соціальних медіа)
StratCom	Strategic Communications (стратегічні комунікації)
VLOPs	Very Large Online Platforms (дуже великі онлайн-платформи)

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена зростанням гібридних загроз і дезінформації у сучасному міжнародному середовищі, де інформація стала інструментом впливу та безпеки. Для ЄС важливим є захист інформаційного простору та протидія маніпуляціям у межах підходу FIMI. Дослідження цих інструментів є ключовим для розуміння інформаційної стійкості ЄС.

Такі чинники як Covid-19, анексія Росією Криму, повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році та зростання кіберзагроз показали актуальність зовнішньої та безпекової політики ЄС. Кількість медіа які публікують дезінформацію про Європейський союз та країн-партнерів, особливо медіа від країн-агресорів, змусив ЄС розглядати стратегічні комунікації як потужний інструмент протидії деструктивним інформаційним впливам.

За останнє десятиліття було запроваджено такі платформи як East StratCom Task Force, EUvsDisinfo а також Європейський центр аналізу розвідувальної інформації (EU INTCEN). Ці платформи діють як інструменти по запровадженню гібридних загроз та інформаційних атак.

Таким чином, дослідження спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС є своєчасним та актуальним.

Об'єктом дослідження є Спільна зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу як стратегічний напрям діяльності об'єднаної Європи.

Предметом є механізми, інструменти та пріоритети реалізації інформаційно-комунікаційної політики ЄС у межах СЗБП для забезпечення регіональної стабільності та безпеки

Метою кваліфікаційної роботи. Визначення сутності, інструментарію та ролі інформаційно-комунікаційної складової у

реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, а також в оцінці її ефективності у протидії сучасним безпековим викликам.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження
- дослідити понятійно-категоріальний апарат у контексті СЗБП ЄС
- охарактеризувати інституційний механізм та координація СЗБП
- висвітлити роль операційних інструментів захисту інформаційного простору ЄС
- дослідити публічну дипломатію та багатоканальні комунікаційні кампанії ЄС
- проаналізувати результативність сучасних інформаційних кампаній ЄС у межах реалізації СЗБП
- окреслити впровадження новітніх цифрових технологій у систему зовнішньополітичних комунікацій СЗБП

Теоретичне значення дослідження полягає у концептуалізації інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС як самостійного аналітичного об'єкта та уточненні ключових понять у сфері стратегічних комунікацій і інформаційної безпеки ЄС.

Практичне значення полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, навчальному процесі, а також при аналізі сучасної політики ЄС у сфері інформаційної безпеки.

Апробація. Матеріали дослідження було представлено 10 червня 2026 року на 5 Міжнародній науково-практичній конференції «Modern Science, Economy and Digital Innovation» у секції «Міжнародні відносини» у рамках теми «Операційні інструменти інформаційного простору ЄС» та опубліковано в однойменному збірнику.¹

¹ Поліщук Ю.О Операційні інструменти інформаційного простору ЄС. *Modern Science, Economy and Digital Innovation Bun. 86* Бухарест 2026. ст 385-388

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, які розбиті на вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури у кількості 64 джерел. Сукупний обсяг роботи становить 75 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ВИМІРУ СЗБП ЄС

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

У цьому підрозділі здійснюється аналіз наукових досліджень і експертних публікацій, присвячених проблематиці інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Огляд охоплює різноманітні джерела, що дозволяють оцінити сучасний рівень наукового опрацювання даної теми, а також визначити джерельну базу, яка стала основою дослідження, проведеного у межах підготовки цієї бакалаврської роботи.

Наукова література, присвячена інформаційно-комунікаційному виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу, характеризується значною різноманітністю та охоплює монографії, наукові статті, аналітичні доповіді й дослідження міжнародних організацій та дослідницьких центрів. Водночас більшість наукових праць зосереджується на окремих аспектах цієї проблематики, зокрема стратегічних комунікаціях, протидії дезінформації, цифровій дипломатії або кібербезпеці. При цьому інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС як комплексний механізм реалізації зовнішньої та безпекової політики Союзу досліджений недостатньо, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження

Інформаційно-комунікаційний вимір Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу є порівняно новим, але динамічно розвиненим напрямом наукових досліджень. Зростання уваги науковців до цієї теми зумовлене об'єктивними змінами в міжнародному середовищі: поширенням гібридних загроз, загостренням інформаційного протистояння між демократичними державами та

авторитарними режимами, а також цифровою трансформацією міжнародних відносин загалом.

Водночас аналіз наявної літератури показує, що інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС рідко виступає самостійним об'єктом дослідження. Найчастіше він розглядається у ширшому контексті - через концепції публічної дипломатії, стратегічних комунікацій, «м'якої сили» або правової бази ЄС.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідження СЗБП ЄС традиційно зосереджувалися на питаннях інституційного розвитку, механізмах ухвалення рішень та взаємодії між державами-членами.

Лише в останні десятиліття відбулася суттєва трансформація у сфері безпекової політики, що пов'язано зі зміною характеру сучасних конфліктів та стрімким зростанням впливу інформаційного простору на міжнародні процеси. За таких умов актуалізується потреба в систематизації наявних наукових підходів, визначенні місця інформаційно-комунікаційного складника в загальній архітектурі СЗБП ЄС, а також в аналізі його ролі у процесі формування зовнішньополітичної суб'єктності Європейського Союзу.

Сутність та інструменти стратегічних комунікацій досліджували Д. Андерсон, Ю. Арендарська, Т. Блеклі, С. Бьорд, Д. Джонс, С. Джонсон, К. Йорк, П. Корніш, К. Ламб, Дж. Ліндлі-Френч, М. Лінч, Дж. Магоні, Д. Мерфі, Х. Панг, К. Пол, Д. Псакі, С. Татам, Ф. Тейлор, Дж. Фарвелл, К. Халлахан, Д. Хольцхаузен, О. Хорн, К. Х'юз, Ф. Шьоно тощо. Серед вітчизняних науковців окремі аспекти стратегічних комунікацій були у колі наукових інтересів Є. Макаренко, Є. Тихомирової, О. Кушнір, Д. Дубова, Т. Попової, А. Баровської, М. Шклярук, І. Сидоренко та ін.

У вітчизняній науці дослідження інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС активно розвиваються з початку 2000-х років, хоча

інтенсифікація цих досліджень особливо помітна після 2014 року та ще більшою мірою після лютого 2022 року.

Зокрема, у праці Л. П. Макаренко «Стратегічні комунікації як засіб запобігання та протидії інформаційним війнам» проаналізовано сутність та специфіку інформаційної війни, яка в сучасних умовах набула особливої актуальності для України. Автор розглядає стратегічні комунікації як ключовий інструмент протидії інформаційним впливам та забезпечення національної безпеки. Вона аналізує досвід НАТО та ЄС у побудові ефективних комунікаційних систем і розглядає можливості його адаптації до українського контексту. Особливу цінність у її дослідженнях становить аналіз координаційних механізмів між союзниками, що є важливим для розуміння того, як ЄС узгоджує свої комунікаційні зусилля у межах СЗБП.²

Доцільно також звернути увагу на дослідження Є. Тихомирової «Стратегічні комунікації ЄС про тенденції дезінформації РФ в умовах повномасштабної російсько-української війни», у якому аналізуються основні підходи Європейського Союзу до виявлення та протидії російській дезінформації. Важливим аспектом її досліджень є аналіз того, як дезінформаційні кампанії Росії впливають на суспільну думку в державах — членах ЄС та країнах-партнерах, і як стратегічні комунікації Союзу намагаються протидіяти цим впливам. Її роботи підкреслюють, що ефективність комунікаційної стратегії ЄС залежить не лише від технічних можливостей, а й від рівня координації між інституціями Союзу та державами-членами.³

² Макаренко, Л. П. Стратегічні комунікації як засіб запобігання та протидії інформаційним війнам. *Регіональні студії Випуск 30* Ужгород – 2022 С. 75-81

³ Є. Тихомирова «Стратегічні комунікації ЄС про тенденції дезінформації РФ в умовах повномасштабної російсько-української війни» *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023

В. Т. Бондар, своєю чергою, проаналізувала ключові заходи Європейської Комісії у сфері протидії онлайн-дезінформації. Дослідниця розглянула основні документи, ухвалені Комісією для врегулювання цього питання, а також визначені в них напрями діяльності. У результаті вона дійшла висновку про доцільність впровадження окремих елементів позитивного досвіду Європейського Союзу в Україні.⁴

Ірина Сидоренко досліджувала цифровий вимір комунікаційної політики та питання регулювання інформаційного простору. Її роботи є актуальними для розуміння того, як цифрова трансформація змінює підходи до зовнішньополітичних комунікацій і яку роль у цьому відіграють нові регуляторні інструменти. Зокрема ті, що запроваджуються в рамках ЄС.⁵

Таким чином, вітчизняні дослідження демонструють зростання ролі стратегічних комунікацій як інструменту протидії гібридним та інформаційним загрозам, що є важливим для розуміння сучасного інформаційно-комунікаційного виміру безпекової політики.

Фундаментальним підґрунтям для розуміння інформаційно-комунікаційного виміру зовнішньої політики є концепція «м'якої сили», розроблена американським політологом Джозефом Наєм. У своїх працях «Bound to Lead»⁶ (1990) та «Soft Power: The Means to Success in World Politics»⁷ (2004) Най обґрунтував, що здатність держави досягати бажаних результатів у міжнародних відносинах через

⁴ Бондар В. Т. Особливості інформаційної політики Євросоюзу з протидії онлайн дезінформації: досвід для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 9.

⁵ І. Сидоренко Стратегічні комунікації України *European political and law discourse* Вип. 5 2018

⁶ Nye, J. Bound to lead: The changing nature of American power. *New York: Basic Books*. 1990

⁷ Nye, Jr., Joseph S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. *PublicAffairs Books*. 2005

привабливість власних цінностей, культури та політичних інститутів є не менш важливою, ніж військова чи економічна могутність.

Важливий внесок у розуміння публічної дипломатії як інструменту зовнішньополітичних комунікацій зробив Ніколас Кулл.⁸ У своїх дослідженнях він систематизував основні функції публічної дипломатії. Його підходи є методологічно значущими для аналізу багатоканальних комунікаційних кампаній ЄС у межах СЗБП.

Наукові дослідження СЗБП ЄС розвивалися в межах кількох ключових теоретичних підходів, кожен із яких по-своєму тлумачить природу, механізми та обмеження зовнішньої та безпекової політики Союзу.

Реалістичний підхід розглядає СЗБП передусім як арену міждержавного торгу, де наднаціональні інституції виконують лише координаційні функції, а ключові рішення залишаються за провідними державами-членами. З цієї позиції ЄС не є самостійним безпековим актором у класичному розумінні, а його зовнішня політика є радше проекцією балансу інтересів між Францією, Німеччиною та іншими великими гравцями. Для інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП цей підхід має обмежену пояснювальну силу, оскільки недооцінює роль наднаціональних інституцій, у формуванні спільних комунікаційних стратегій.

“The Common Foreign and Security Policy remains largely an intergovernmental domain, where national interests of the member states continue to prevail over supranational ambitions.”⁹ Це підтверджує домінування міждержавної логіки у формуванні СЗБП ЄС, що тривалий

⁸ Cull N. J. *The Cold War and the United States Information Agency: American Propaganda and Public Diplomacy, 1945–1989*. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 564 с.

⁹ C. Hill. *The Changing Politics of Foreign Policy*. London, 2003. P. 45.

час обмежувало сприйняття Союзу як самостійного зовнішньополітичного актора.

Ліберальний та неоліберальний підходи, натомість, акцентують увагу на ролі інститутів, норм і взаємозалежності. З цієї перспективи СЗБП ЄС є результатом складних процесів узгодження інтересів у рамках наднаціональних структур, а інформаційно-комунікаційна діяльність виступає засобом легітимації спільних рішень і формування підтримки серед широкого кола стейкхолдерів.

Конструктивістські підходи, що набули значного поширення в дослідженнях ЄС з 1990-х років, акцентують увагу на ролі ідентичності, норм і дискурсивних практик. З конструктивістської точки зору, СЗБП ЄС є не просто набором інструментів і процедур, а відображенням певної колективної ідентичності та системи цінностей, яка формується і відтворюється через комунікацію. Цей підхід є особливо продуктивним для аналізу зовнішньополітичних наративів ЄС і того, як Союз конструює власну роль у системі міжнародних відносин.

Попри значний внесок зазначених підходів у дослідження СЗБП ЄС, вони мають і певні обмеження. Класичні теорії міжнародних відносин часто недостатньо враховують специфіку Європейського Союзу як гібридного утворення, що поєднує риси міждержавної та наднаціональної організації. Інституційний та міжурядовий аналіз, зосереджуючись на формальних механізмах ухвалення рішень, нерідко залишають поза увагою роль інформації, комунікацій та публічного виміру зовнішньої політики.

Таким чином, сучасні наукові підходи до дослідження СЗБП ЄС створюють важливе теоретичне підґрунтя для аналізу її розвитку та функціонування, однак не завжди дозволяють повною мірою охопити інформаційно-комунікаційний вимір цієї політики. Це зумовлює необхідність подальшого теоретичного уточнення та

міждисциплінарного поєднання підходів, що є особливо актуальним у контексті зростання ролі інформації та стратегічних комунікацій у сучасній зовнішній та безпековій політиці Європейського Союзу.

«Традиційні підходи до аналізу зовнішньої політики ЄС не завжди враховують зростаючу роль інформаційного середовища та комунікацій у сучасних міжнародних відносинах».¹⁰ Це підкреслює необхідність доповнення класичних теоретичних моделей аналізом інформаційно-комунікаційних механізмів СЗБП ЄС.

У зарубіжній науковій традиції дослідження СЗБП ЄС мають тривалу історію та відзначаються високим рівнем теоретичного узагальнення. Значна частина праць присвячена еволюції зовнішньої та безпекової політики ЄС, аналізу її інституційної архітектури та ролі Союзу у системі міжнародних відносин. У цих дослідженнях інформаційно-комунікаційний вимір зазвичай розглядається опосередковано - через аналіз зовнішньополітичних наративів, процесів легітимації політики ЄС та взаємодії з міжнародною громадськістю.

“The European External Action Service plays a central role in coordinating the EU’s external communication and diplomatic messaging.”¹¹ Зазначене положення підкреслює інституціоналізацію інформаційної дипломатії в межах СЗБП ЄС. Створення Європейської служби зовнішніх дій сприяло формуванню єдиного комунікаційного підходу, що дозволяє Європейському Союзу узгоджувати дипломатичні повідомлення та забезпечувати цілісність своєї зовнішньополітичної позиції.

¹⁰ Зернецька О. В. *Європейський Союз у глобальному інформаційному просторі*. Київ: НІСД, 2010. С. 58.

¹¹ Batora J. *The “Mitrailleuse Effect”: The EEAS as an Interstitial Organization*. *Journal of Common Market Studies*. Vol. 51, No. 4. 2013. P. 604.

Окремий напрям зарубіжних досліджень пов'язаний із вивченням публічної дипломатії Європейського Союзу. У межах цього підходу ЄС аналізується як актор, що прагне формувати позитивне сприйняття своїх цінностей і політичних ініціатив за межами Союзу. Дослідники звертають увагу на діяльність делегацій ЄС, інформаційні кампанії, культурні та освітні програми, а також використання цифрових комунікацій. Хоча ці праці безпосередньо не завжди пов'язані з СЗБП, вони створюють важливе підґрунтя для розуміння інформаційно-комунікаційного виміру зовнішньої політики ЄС.

“The European Union relies heavily on communication, persuasion and normative appeal rather than coercion in its external relations.”¹² Таким чином, публічна дипломатія ЄС тісно пов'язана з концепцією «м'якої сили», яка ґрунтується на переконанні, привабливості та ціннісному впливі. Через інформаційні та комунікаційні інструменти Європейський Союз прагне зміцнити свій міжнародний імідж і забезпечити підтримку власних зовнішньополітичних ініціатив.

Окремі аспекти публічної дипломатії Європейського Союзу досліджувала О.В. Пістракевич. У статті «Публічна дипломатія ЄС у Білорусі, Нікарагуа та Еритреї як інструмент підтримки України в умовах збройної агресії РФ»¹³. Авторка аналізує використання інструментів публічної дипломатії ЄС для формування міжнародної підтримки України та посилення її позицій на міжнародній арені в умовах російської агресії.

Джерельна база дослідження є комплексною і включає чотири основні групи. Першу складають установчі договори та

¹² Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004. P. 31.

¹³ Пістракевич О.В. Публічна дипломатія ЄС у Білорусі, Нікарагуа та Еритреї як інструмент підтримки України в умовах збройної агресії РФ. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури* (2026), Т. 18, № 1 С. 234-241. URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1368/1495> (дата звернення 09.06.2026)

нормативно-правові акти ЄС: Договір про Європейський Союз¹⁴, Договір про функціонування Європейського Союзу¹⁵, рішення та висновки Ради ЄС і Європейської Ради. Ці документи визначають правову основу СЗБП та окреслюють компетенції інститутів ЄС у сфері зовнішніх комунікацій

Другу групу становлять стратегічні та програмні документи: Глобальна стратегія ЄС 2016 року¹⁶, Стратегічний компас 2022 року¹⁷, плани дій ЄС з протидії дезінформації¹⁸, документи EEAS щодо FIMI та East StratCom Task Force, а також матеріали щодо регулювання цифрового простору, зокрема Акт про цифрові послуги (DSA)¹⁹. Ці документи відображають еволюцію підходів ЄС до інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП і є головним емпіричним матеріалом дослідження.

¹⁴ Договір про Європейський Союз (консолідована версія) від 7 лютого 1992 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 09.06.2026).

¹⁵ Договір про функціонування Європейського Союзу (консолідована версія) від 25 березня 1957 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 09.06.2026).

¹⁶ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. *European External Action Service*. 2016 URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en (дата звернення: 09.06.2026).

¹⁷ A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. *Council of the European Union*. 2022. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf> (дата звернення: 09.06.2026).

¹⁸ Action Plan against Disinformation. Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *European Commission*. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018JC0036> (дата звернення: 09.06.2026).

¹⁹ Акт про цифрові послуги (Digital Services Act) : Регламент (ЄС) 2022/2065 від 19 жовтня 2022 р. *Official Journal of the European Union*. 2022. L 277. P. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065> (дата звернення: 09.06.2026).

Третю групу формують офіційні публічні комунікації інституцій ЄС: заяви та промови Високого представника, пресрелізи СЗЄС, матеріали EUvsDisinfo, публікації на офіційних вебсайтах делегацій ЄС. Вони дають змогу проаналізувати, як формуються конкретні зовнішньополітичні наративи і як вони адаптуються до різних аудиторій.

До джерельної бази дослідження також належать аналітичні звіти та дослідження європейських і міжнародних аналітичних центрів, які спеціалізуються на питаннях безпеки, зовнішньої політики та інформаційних загроз.

Таким чином, незважаючи на значну кількість досліджень, що стосуються окремих аспектів теми, комплексний науковий аналіз інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС як цілісного явища залишається недостатньо розробленим. Наявні праці або зосереджуються на окремих інструментах (публічна дипломатія, стратегічні комунікації, протидія дезінформації), або аналізують проблематику крізь призму суміжних концепцій.

1.2 Понятійно-категоріальний апарат інформаційно - комунікаційного виміру СЗБП ЄС

Для дослідження інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу важливим є чітке визначення основних понять і методологічних підходів, що використовуються у роботі. Вони становлять теоретичну основу для аналізу взаємозв'язку між інформаційною політикою, стратегічними комунікаціями та безпековими механізмами ЄС у сучасних міжнародних умовах. Крім того, вивчення інформаційно-комунікаційної діяльності Європейського Союзу, зокрема у контексті гібридних загроз, дезінформації та цифрової трансформації, потребує застосування

відповідних методів дослідження, які дозволяють комплексно оцінити особливості функціонування та розвитку СЗБП ЄС.

У межах даної роботи розглядаються ключові поняття, що мають важливе значення для розкриття інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу.

Публічна дипломатія – ранішні згадки про використання терміна у статті, присвяченій діяльності президента США Ф. Пірса в британській газеті «Таймс» 1856 р., де публічною дипломатією названо відповідальність державних діячів за враження, яке вони прагнуть справити на іноземну аудиторію («вони мають стати прикладом для власного народу, і така публічна дипломатія стане найбільш дієвим для цього способом»)²⁰ Визначення публічної дипломатії як «процесу комунікації уряду з іноземною громадськістю з метою ознайомлення її з ідеями та ідеалами нації, інститутами та культурою, поточною політикою і цілями» задля зменшення нерозуміння у відносинах між країнами запропонував дипломат і вчений Ганс Тач (Hans N. Tuch).

М'яка сила - теорія «м'якої сили» (soft power), окреслена професором Гарвардського університету Джозефом Наєм (Joseph S. Nye), – перехід від монологу, притаманного пропаганді, до двостороннього діалогу; інформування громадянського суспільства іншої країни, вплив на її почуття та активізація з метою захисту національних інтересів та вирішення завдань зовнішньої політики.²¹

О. А. Семченко визначає «м'яку силу» як здатність держави чи організації впливати на міжнародну громадську думку завдяки привабливості національної культури, вмінню переконувати у власній

²⁰ Калл Н. Дж. «Public Diplomacy» Before Gullion: The Evolution of a Phrase // USC Center on Public Diplomacy, 2006

²¹ Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. 2008. Vol. 616. P. 101–102.

позиції та формувати прихильне ставлення серед громадськості інших країн.²²

У сучасних умовах інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС нерозривно пов'язаний із проблематикою дезінформації та інформаційної безпеки.

Дезінформація - це навмисне поширення неправдивої, маніпулятивної або оманливої інформації з метою впливу на громадську думку, спотворення фактів чи формування хибного уявлення про певні події та процеси. Вона може використовуватися для досягнення політичних, ідеологічних або інших цілей, зокрема для посилення суспільної напруги, формування ворожих настроїв чи підриву довіри до офіційних джерел інформації. До основних інструментів дезінформації належать пропаганда, фейкові новини, дезінформаційні кампанії, упереджені повідомлення, провокативний контент та клікбейт.²³

Інформаційна безпека - це стан інформаційного простору, який дозволяє йому залишатися стійким до будь-яких шкідливих впливів. Це поняття гарантує, що дані будуть збережені, захищені від чужого втручання, зміни чи знищення. Важливо, що цей захист стосується не лише суто технічної безпеки комп'ютерних даних, а й соціально-психологічного виміру, тобто захисту суспільної свідомості та цінностей від маніпуляцій. Якщо розглядати підходи Європейського Союзу, то тут інформаційна безпека є набагато ширшою за звичайну кібербезпеку. Вона обов'язково включає протидію дезінформації, пропаганді та іншим гібридним методам, які мають на меті зруйнувати стабільність у суспільстві та політиці. В ЄС інформаційна безпека тісно

²² Семченко А.О. «М'яка сила» держави як потенціал іміджу країни. Політичний менеджмент. № 4–5. 2012. С. 265–272.

²³ Посібник із протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/announcement/posibnyk-z-protydiyi-dezinformacziyi/> (дата звернення: 15.14.2026).

пов'язана з принципом прозорості інституцій. Ці поняття є взаємодоповнюючими: відкритість підвищує довіру громадян, але поширення інформації, особливо безпекової, потребує врахування ризиків. Інформаційна безпека не є виключно технологічною проблемою - вона залежить від поведінки людей та їхньої обізнаності про загрози. Ця сфера охоплює приватне життя, економіку, торгівлю, права громадян, правопорядок і оборону. Право на захист персональних даних та недоторканність приватного життя закріплене в ЄС з середини 1990-х років і згодом було розширене нормативними актами щодо електронних комунікацій.

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і глобалізацією, з'явилися нові виклики та загрози інформаційній безпеці. Органи державної влади ЄС дедалі частіше використовують персональні дані для різних цілей, зокрема адміністративних і безпекових, що зумовлює необхідність підвищення прозорості та інформування громадян. Впровадження стандартів безпечного електронного обміну інформацією розглядається як важлива умова функціонування інформаційного суспільства в ЄС.

Пропаганда - це цілеспрямоване використання інформації з метою формування громадської думки або просування певних політичних інтересів.

Гібридні загрози - це спільне використання традиційних і нетрадиційних інструментів впливу, що застосовуються різними акторами для реалізації своїх інтересів на межі між миром і війною. Вони б'ють по вразливих точках суспільства та створюють хаос, що блокує нормальне державне управління. Як загальна категорія, гібридні загрози охоплюють взаємопов'язані цивільні та військові операції. Зокрема, йдеться про поєднання дезінформаційних кампаній та кіберінформаційних ударів із політичною корупцією, діяльністю агентів

впливу, цензуруванням медіа та встановленням контролю за стратегічними об'єктами інфраструктури.²⁴

Визначення стратегічних комунікацій, дане Халлаханом у 2007 році як «цілеспрямована комунікаційна діяльність для просування місії організації», заклало добру основу для розвитку стратегічних комунікацій як окремої дисципліни.²⁵

Поняття стратегічних комунікацій посідає особливе місце у науковому та політичному дискурсі, зокрема у сфері зовнішньої політики та безпеки. У загальному розумінні це скоординоване й цілеспрямоване використання інформаційних інструментів для досягнення політичних цілей та завдань безпеки. В межах Європейського Союзу цей напрям набуває специфічних рис через наднаціональний характер об'єднання та багаторівневу структуру ухвалення рішень. Термін «стратегічні комунікації» на національному рівні почав використовуватись у військово-політичному лексиконі Європи приблизно в середині 2006 р., однак як цілісна концепція стратегічні комунікації стали важливим безпековим інструментом європейських країн дещо пізніше.

Приклади використання поняття «стратегічні комунікації». Стратегічні комунікації як термін зараз стає поняттям, що набуває все ширшого визнання. Емпіричні дослідження демонструють, що словосполучення «стратегічні комунікації» стало винятково поширеним від 1990-х років. У цьому, зокрема, переконують нас графіки, подані на рис. 1.1 й 1.2

²⁴ Голуб'як Н. Р., Голуб'як І. Гібридні загрози як виклики безпековій політиці ЄС. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2023. № 15. С. 53–59. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/53/52> (дата звернення: 11.05.2026).

²⁵ Clarke P. What is Strategic Communications? // Medium. URL: [Medium article by Peter Clarke](#) (дата звернення: 10.05.2026).

Рис. 1.1. Частота появи фрази «стратегічні комунікації» в книгах, відсканованих проєктом Google's books²⁶

Фраза «стратегічні комунікації» стала більш поширеною у 1990-х роках.

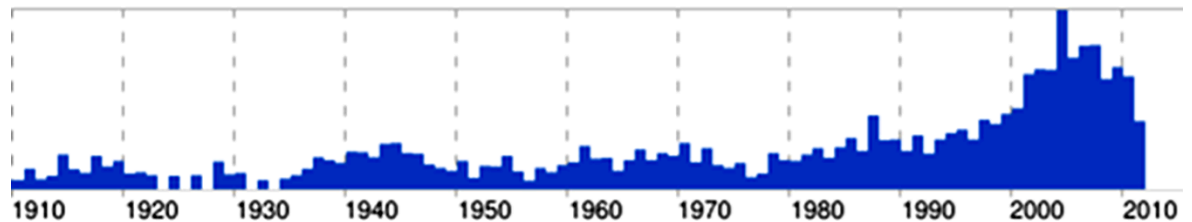

Рис. 1.2. Частота появи фрази «стратегічні комунікації» на веб сторінках, проіндексованих Google

Цифрова дипломатія - використання соціальних мереж офіційними органами держави задля досягнення зовнішньополітичних цілей, покращення іміджу та підтримки репутації на міжнародній арені.²⁷

Цифрову дипломатію розглядають як різновид публічної дипломатії, яка є інструментом м'якого впливу держави на міжнародну спільноту за допомогою різноманітних наукових, спортивних та культурних ініціатив.

²⁶ Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам [Текст] : кол. моногр. / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Н. Карпчук. – Луцьк :Вежа-Друк, 2023. – 308 с.

²⁷ ADAstra. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах.

URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijni-front-derzha-vi-v-socialnih-merezhah>(дата звернення: 11.04.2026)

Для позначення цього явища також використовують такі близькі за значенням терміни, як кібердипломатія, е-дипломатія, дипломатія 2.0, мережева дипломатія та нова публічна дипломатія.

Оформлення цифрової дипломатії в окреме наукове поняття припадає на початок 2010-х років. Саме тоді фахівці у сфері міжнародних відносин почали аналізувати регулярне застосування цифрових інструментів у зовнішній політиці головних країн світу. Зокрема, дослідники Корнеліу Бйола та Маркус Холмс у своїй праці описують цифрову дипломатію як залучення цифрових технологій задля виконання дипломатичних завдань, звертаючи особливу увагу на те, як цей процес трансформує класичні дипломатичні установи.²⁸

Ілан Манор у своєму дослідженні визначає чотири головні функції цифрової дипломатії. Перша з них - інформаційна, яка полягає у трансляції відомостей про зовнішньополітичний курс країни та її офіційне ставлення до подій у світі. Другою є комунікаційна функція, що передбачає побудову та підтримку діалогу з різними закордонними аудиторіями й ключовими стейкхолдерами. Третя функція - репутаційна, спрямована на створення, покращення та захист позитивного образу держави у глобальному медіапросторі. Четвертою є консульська функція, яка забезпечує надання консульських послуг та допомоги громадянам, які перебувають за межами своєї країни, за допомогою цифрових інструментів.²⁹

Аналізуючи цифрову дипломатію через призму сучасних глобальних викликів, важливе місце посідає її участь у захисті інформаційного середовища та боротьбі з дезінформацією. Це завдання стало пріоритетним для зовнішньополітичних відомств багатьох держав

²⁸ Bjola C., Holmes M. *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. London: Routledge, 2015.

²⁹ Manor I. *The Digitalization of Public Diplomacy*. Cham: Palgrave Macmillan, 2023. 489 p.

внаслідок системних інформаційних операцій, спрямованих на послаблення міжнародної безпеки та втручання у демократичні процеси. Дослідники Алісса Купер та Френсіс Браун зазначають, що за таких умов цифрова дипломатія переходить в оборону площину.³⁰ Держави змушені застосовувати цифрові інструменти не лише заради популяризації власних інтересів, а й для блокування зовнішніх маніпуляцій, спростування фейків та нейтралізації ворожих наративів. У результаті формується оновлена парадигма цифрової дипломатії, де класичне спілкування з аудиторією поєднується зі стратегічними комунікаціями, когнітивним захистом та інформаційною безпекою. Реалізація такого підходу потребує тісної міжвідомчої співпраці, а також залучення фахівців із кібербезпеки, аналізу великих даних та медіаграмотності.

В умовах розбудови інформаційного суспільства та розвитку цифрових технологій цифрова дипломатія відіграє важливу роль у реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Вона визначається як сукупність форм, методів і засобів застосування інструментів цифрового середовища та інформаційно-комунікаційних технологій для виконання зовнішньополітичних завдань ЄС.

У межах загальної зовнішньої та безпекової стратегії Євросоюзу цифрова дипломатія є функціональним складником публічної дипломатії та стратегічних комунікацій. Головна її специфіка полягає в орієнтації на пряму взаємодію з широкою аудиторією через використання таких цифрових засобів, як соціальні мережі, офіційні вебплатформи ЄС, онлайн-кампанії та мультимедійне наповнення інформаційних повідомлень.

³⁰ Cooper A., Brown F. Countering Digital Authoritarianism: Lessons for Democratic Resilience. *Journal of Democracy*. 2023. Vol. 34. №. 3. P. 89–104.

Цифрова дипломатія Європейського Союзу спрямована на розповсюдження офіційних повідомлень ЄС щодо міжнародних подій і криз, а також на формування і підтримання його зовнішніх і безпекових політичних наративів. Водночас вона орієнтована на підвищення зрозумілості зовнішньої і безпекової політики ЄС, що сприяє зміцненню міжнародного іміджу Союзу як нормативної і ціннісно-орієнтованої сили в міжнародній політиці. Окрім цього, важливим завданням цифрової дипломатії є оперативне реагування ЄС на інформаційні виклики та дезінформаційні кампанії інших міжнародних гравців. У таких умовах цифрові платформи використовуються не лише для поширення офіційної позиції, а й для виявлення ворожих маніпуляцій, упередження деструктивних інформаційних атак та нейтралізації шкідливих наративів у режимі реального часу. Це дозволяє забезпечувати інформаційну стійкість як самого Європейського Союзу, так і його країн-партнерів.

Для дослідження інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що дозволяють всебічно проаналізувати механізми реалізації комунікаційної політики ЄС у сфері безпеки та зовнішніх відносин.

Серед емпіричних методів застосовано спостереження, яке дало змогу простежити практичну реалізацію інформаційно-комунікаційної політики ЄС у відповідь на сучасні безпекові виклики, зокрема поширення дезінформації, гібридних загроз та інформаційних операцій у контексті російсько-української війни. Аналіз офіційних заяв, стратегічних документів та діяльності інституцій ЄС дозволив оцінити трансформацію підходів Союзу до стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.

Метод порівняння використовувався для зіставлення різних підходів Європейського Союзу до реалізації інформаційної політики на різних

етапах розвитку СЗБП, а також для аналізу змін у механізмах протидії дезінформації та гібридним загрозам після 2014 та 2022 років. Це дозволило визначити тенденції посилення координації між інституціями ЄС та розширення інструментів інформаційного захисту.

Методи аналізу та синтезу були використані для дослідження інституційного механізму СЗБП, діяльності Європейської служби зовнішніх дій, East StratCom Task Force, платформи EUvsDisinfo та інших структур, залучених до реалізації стратегічних комунікацій ЄС. На основі синтезу отриманих результатів було визначено основні напрями розвитку інформаційно-комунікаційної політики Європейського Союзу.

Методи індукції та дедукції дали можливість сформулювати узагальнення щодо ролі інформаційного виміру у сучасній архітектурі безпеки ЄС, а також простежити взаємозв'язок між інформаційною політикою, стратегічними комунікаціями та зовнішньополітичною діяльністю Союзу.

У роботі також застосовано прогностичний метод, який дозволив визначити перспективи подальшої трансформації інформаційно-комунікаційного складника СЗБП ЄС в умовах посилення гібридних загроз, цифровізації міжнародних відносин та зростання ролі інформаційної безпеки у системі колективної безпеки Європи.

Використання комплексного методологічного підходу дало змогу поєднати теоретичний аналіз із дослідженням практичної діяльності інституцій ЄС у сфері стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Це дозволило не лише оцінити сучасний стан інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС, але й визначити основні тенденції його подальшого розвитку в умовах сучасних міжнародних безпекових викликів.

Проведений у першому розділі аналіз теоретико-методологічних основ дослідження дозволяє сформулювати такі висновки. Інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС є порівняно новим, але динамічно розвиненим напрямом наукових досліджень. Аналіз наявної літератури засвідчив, що ця проблематика рідко виступає самостійним об'єктом дослідження — найчастіше вона розглядається опосередковано через концепції публічної дипломатії, стратегічних комунікацій, «м'якої сили» або через призму інституційної архітектури ЄС.

Теоретичну основу дослідження становлять кілька ключових підходів. Концепція «м'якої сили» Джозефа Ная формує розуміння інформаційно-комунікаційної діяльності як інструменту досягнення зовнішньополітичних цілей через переконання та привабливість, а не примус. Теорія публічної дипломатії Ніколаса Кулла дозволяє аналізувати багатоканальні комунікаційні кампанії ЄС.

Понятійно-категоріальний апарат дослідження охоплює взаємопов'язані концепції - стратегічні комунікації, цифрову дипломатію, дезінформацію, інформаційну безпеку та гібридні загрози. Ці поняття утворюють єдину аналітичну систему, що відображає комплексний характер інформаційно-комунікаційної діяльності ЄС у сфері СЗБП.

Також вітчизняна наукова література демонструє зростаючий інтерес до досліджуваної проблематики, особливо після 2014 і 2022 років. Праці Л. Макаренко, Є. Тихомирової, В. Бондар, І. Сидоренко та інших науковців формують важливу дослідницьку базу, зосереджуючись передусім на питаннях протидії російській дезінформації та адаптації досвіду ЄС до українських реалій.

Таким чином, перший розділ формує теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого аналізу інституційних механізмів та практичних інструментів інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС, що є предметом наступних розділів дослідження.

РОЗДІЛ 2
МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СЗБП ЄС НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Інституційний механізм та координація СЗБП

Інформаційно-комунікаційна діяльність Європейського Союзу є обов'язковим елементом його роботи як наднаціонального політичного об'єднання, що базується на засадах відкритості, демократії та

підзвітності. В теперішніх умовах, які характеризуються ускладненням міжнародних взаємин, підвищенням значущості інформаційного середовища та активізацією гібридних викликів, комунікаційна політика ЄС стає системною та перетворюється на вагомий засіб забезпечення результативності його внутрішньої і зовнішньої діяльності.

Інституційно-комунікаційний складник Спільної зовнішньої та безпекової політики координується через інституції ЄС. У ст. 13 Договору про Європейський Союз у редакції Лісабонського договору визначено: «Союз має інституційну структуру, спрямовану на те, щоб поширювати цінності Союзу, реалізовувати цілі Союзу, служити інтересам Союзу, його громадян і держав-членів та гарантувати узгодженість, ефективність і послідовність політики та дій Союзу»³¹

Відповідно, ефективність політики ЄС безперечно залежить від взаємокоординації цих інституцій. До того ж, з огляду на зростання безпекових викликів та загроз, роль зазначених структур суттєво підвищилася.

Правову основу інформаційно-комунікаційної діяльності Європейського Союзу становлять положення Хартії основних прав ЄС, насамперед норми, які забезпечують свободу висловлення поглядів і право на доступ до інформації. Відповідно до цих принципів, інституції ЄС зобов'язані гарантувати прозорість своєї діяльності та надавати громадянам доступ до документів і інформації, що формує нормативну основу комунікаційної політики.

³¹ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу: Документ C83/3(2010/C83/01) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU10267>

“Every citizen of the Union has a right of access to documents of the Union’s institutions, bodies, offices and agencies.”³² Це свідчить про те, що інформаційно-комунікаційна діяльність ЄС ґрунтується на чітко визначених правових нормах і є невід’ємним обов’язком інституцій Союзу, а не лише засобом реалізації політичних цілей. Такий підхід розглядає комунікацію як важливий елемент забезпечення прозорості та підзвітності в Європейському Союзі.

До того ж, у стратегічних документах ЄС комунікаційна політика розглядається як обов’язкова складова якісного врядування та комунікації з громадськістю. Європейські інституції наголошують на значущості скоординованого поширення відомостей, що дає змогу гарантувати цілісність політичних сигналів і посилити результативність упровадження рішень, зокрема у сфері безпеки та зовнішніх зв’язків.

Таким чином, інформаційно-комунікаційна система Європейського Союзу є комплексною за своїм характером і об’єднує політичні, правові та інституційні складники. Вона діє як механізм гарантування ефективності, легітимності та прозорості роботи ЄС, а також є вагомим засобом побудови його зовнішнього та внутрішнього політичного іміджу. У зв’язку з цим наступне дослідження інституцій, які відповідають за розробку та впровадження комунікаційної політики ЄС, дає змогу глибше осягнути специфіку інформаційно-комунікаційного аспекту його діяльності.

Інституційно-комунікаційна модель Європейського Союзу є багаторівневою і не має єдиного централізованого інституту, який би одноосібно відповідав за розробку та впровадження комунікаційної політики. На відміну від класичних держав, де інформаційну діяльність

³² Charter of Fundamental Rights of the European Union. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 11.05.2026)

зазвичай регулює конкретне відомство, у ЄС ці повноваження розділені між різними інституціями, що обумовлено його складною наднаціональною структурою. Така система дає змогу зважати на інтереси багатьох учасників, проте водночас зумовлює певні труднощі у забезпеченні єдності та узгодженості інформаційних повідомлень.

Головну роль у розробці та координації комунікаційної політики відіграє Європейська Комісія, що є основним виконавчим органом ЄС. До її базових функцій належить забезпечення належної роботи та розвитку спільного ринку. Європейська Комісія є незалежною інституцією, яка представляє спільні для всіх країн-членів інтереси Євросоюзу.

У структурі Комісії діє Генеральний директорат з питань комунікації (DG Communication), у повноваження якого входить розробка стратегій інформування населення, роз'яснення політичного курсу ЄС та побудова його публічного іміджу. Окрім цього, Комісія здійснює координацію комунікаційної роботи між різними інституціями та забезпечує єдність інформаційних кампаній.

“The Directorate-General for Communication is responsible for informing the public about EU policies and ensuring that the Commission communicates effectively with citizens.”³³ Європейська комісія сприяє розвитку транскордонної співпраці правоохоронних органів держав-членів ЄС у сфері боротьби з кіберзлочинністю. З цією метою організовуються спеціалізовані конференції, створюються цілодобові контактні пункти, а також розвиваються платформи для підготовки експертів у сфері кібербезпеки. Особлива увага приділяється розвитку співпраці між державним і приватним секторами, зокрема взаємодії

³³ European Commission. Directorate-General for Communication. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/communication_en (дата звернення: 11.05.2026)

правоохоронних органів із цифровими платформами. Крім того, Європейська Комісія підтримує приєднання держав-членів та інших країн до Конвенції про кіберзлочинність, розробленої Радою Європи, а також бере участь у роботі міжнародних робочих груп.

Зокрема, Комісія виконує роль регулятора економічної конкуренції на цифрових ринках, розробляючи та впроваджуючи комплекс заходів для узгодження конкурентного права ЄС із новими правилами, визначеними Актом про цифрові ринки (DMA). Важливе значення має Акт про цифрові послуги (DSA) — механізм, регулювання якого

здійснює Європейська Комісія. Метою DSA є формування безпечного цифрового середовища. Комісія є єдиною інституцією, що відповідає за дотримання найсуворіших правил великими платформами, зважаючи на суттєві ризики, які вони створюють через значну кількість користувачів на території ЄС. Комісія перебуває в постійній взаємодії з цими платформами задля контролю та підтримки виконання ними вимог DSA, а також для спільного створення безпечнішого онлайн-простору.

Таким чином, Європейська Комісія виступає центральним координатором комунікаційної політики ЄС, що гарантує системний та стратегічний підхід до інформування як громадян самого Союзу, так і світової спільноти. Окрім цього, вона володіє значними повноваженнями у сфері створення вторинного законодавства, реалізації спільної політики Європейського Союзу та нагляду за виконанням права ЄС. Саме тому від її діяльності, персонального складу й особливостей функціонування значною мірою залежить успішність всього інтеграційного процесу.

Вагоме місце в комунікаційній сфері посідають також Рада Європейського Союзу та Європейська Рада, які відповідають за публічне висвітлення рішень країн-членів і розробку політичних сигналів на найвищому рівні. До ключових функцій Європейської Ради належить

окреслення принципів і засад спільного курсу у сфері закордонних справ та безпеки. Із цією метою вона формує загальні орієнтири й ухвалює відповідні рішення. У свою чергу, Рада ЄС забезпечує реалізацію цих стратегій і рекомендацій шляхом прийняття власних, більш деталізованих рішень

Визначення стратегічних інтересів Європейського Союзу, формулювання цілей і встановлення загальних напрямів Спільної зовнішньої та безпекової політики належить до повноважень Європейської Ради, до складу якої входять глави держав або урядів держав-членів. На основі визначених орієнтирів Рада закордонних справ, що об'єднує міністрів закордонних справ держав-членів і працює під головуванням Високого представника, розробляє та реалізує СЗБП шляхом ухвалення відповідних рішень

Рада ЄС визначає та впроваджує Спільну зовнішню та безпекову політику Євросоюзу, керуючись принципами, які закладає Європейська Рада. Сюди відносяться питання оборони, торгівлі, гуманітарної допомоги, а також розвиток ЄС. У взаємодії з Високим представником Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Рада гарантує послідовність, єдність та результативність зовнішніх дій Європейського Союзу.

Генеральний секретаріат Ради ЄС забезпечує інформаційний супровід роботи цієї інституції, що охоплює розробку офіційних заяв, прес релізів, а також стратегічних матеріалів у сфері комунікації.

“The General Secretariat ensures communication on the work of the Council and the European Council, providing clear and consistent information to the public.”³⁴ Це вказує на те, що комунікаційна діяльність Ради ЄС

³⁴ Council of the European Union. External communication policy. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/general-secretariat/corporate-policies/external-communication/> (дата звернення: 17.05.2026)

орієнтована на забезпечення відкритості процесу прийняття рішень і поширення узгодженої позиції держав-членів серед широкої громадськості.

Важливу роль у системі комунікаційної політики ЄС відіграє Європейська служба зовнішніх дій (EEAS), яка забезпечує реалізацію зовнішньополітичної діяльності Союзу, зокрема в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики. Виконуючи функції дипломатичної служби ЄС, EEAS підтримує комунікацію з міжнародними партнерами, міжнародними організаціями та світовою аудиторією. Крім того, EEAS спільно з Європейською Комісією сприяє координації діяльності у сфері стратегічних комунікацій з метою протидії дезінформації як всередині ЄС, так і за його межами, а також впроваджує практичні заходи для посилення співпраці з державами-членами у протидії ворожій розвідувальній діяльності, спрямовані проти їхніх інституцій.

“The European External Action Service serves as the EU’s diplomatic service, helping to ensure that the Union’s external action is coherent and effectively communicated.”³⁵ У структурі EEAS діють спеціалізовані підрозділи зі стратегічних комунікацій (StratCom Task Forces), діяльність яких спрямована на протидію дезінформації та формування зовнішніх комунікаційних наративів ЄС у різних регіонах світу. Це свідчить про зростання ролі інформаційного компонента у сфері безпеки та зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу.

Водночас важливою особливістю інституційної системи комунікаційної політики ЄС є потреба у постійній координації між різними інституціями. Відсутність єдиного центру управління комунікаційною діяльністю зумовлює необхідність вироблення спільних

³⁵ European External Action Service. About the EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en (дата звернення: 17.05.2026)

підходів, узгодження ключових повідомлень та координації інформаційної роботи. Особливого значення це набуває в умовах кризових ситуацій та під час реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики, коли важливо забезпечити єдність позиції Європейського Союзу на міжнародному рівні.

Така модель організації комунікаційної діяльності свідчить про відсутність єдиного централізованого органу, відповідального за формування комунікаційної політики ЄС, що зумовлює потребу в постійній координації між інституціями. Водночас це створює додаткові труднощі для забезпечення узгодженості інформаційних повідомлень, особливо у сфері Спільної зовнішньої та безпекової політики.

Інституційна система формування комунікаційної політики Європейського Союзу має складний багаторівневий характер, охоплює основні інституції ЄС і передбачає їхню тісну взаємодію. Така структура дає змогу поєднувати різні функціональні підходи до комунікації, однак водночас вимагає ефективних механізмів координації для забезпечення узгодженості та результативності інформаційно-комунікаційної діяльності Союзу.

Правові основи інформаційно-комунікаційної діяльності Європейського Союзу мають комплексний характер і формуються як на рівні первинного, так і вторинного права ЄС. При цьому особливістю є те, що комунікаційна політика не виділена в установчих договорах як окрема сфера регулювання, а впливає із загальних принципів демократичного врядування, прозорості та відкритості діяльності інституцій Союзу.

Основу первинного права становлять положення Договору про Європейський Союз (TEU) та Договору про функціонування

Європейського Союзу (TFEU)³⁶, які закріплюють принципи відкритості та наближеності до громадян. Зокрема, у статті 10 TEU визначено, що функціонування Союзу базується на представницькій демократії, а ухвалення рішень має здійснюватися максимально відкрито та наближено до громадян.

“Decisions shall be taken as openly and as closely as possible to the citizen.”³⁷ Це положення закріплює базовий принцип, згідно з яким інституції ЄС зобов’язані забезпечувати доступ до інформації та ефективну взаємодію з громадянами. Таким чином, інформаційно-комунікаційна діяльність розглядається не як допоміжна функція, а як необхідна умова реалізації демократичних засад у межах Європейського Союзу.

Важливе значення у формуванні правової основи комунікаційної політики має Хартія основних прав Європейського Союзу,³⁸ яка закріплює базові права у сфері інформації. Зокрема, стаття 11 гарантує свободу вираження поглядів і право на отримання інформації, а стаття 42 передбачає право доступу до документів інституцій ЄС.

“Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to receive and impart information and ideas without interference by public authority.”³⁹ Зазначені норми формують правову

³⁶ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. С 326. Р. 47–390. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT> (дата звернення: 09.06.2026).

³⁷ Treaty on European Union (TEU), Article 10. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT> (дата звернення: 11.05.2026)

³⁸ Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524 (дата звернення: 09.06.2026).

³⁹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 11. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 11.03.2026)

основу для розвитку відкритої комунікаційної політики, що забезпечує доступ громадян до інформації та підвищує прозорість діяльності ЄС. У цьому контексті інформаційно-комунікаційна діяльність розглядається як реалізація основних прав і свобод, закріплених у праві Союзу.

На рівні вторинного права та політичних документів важливу роль відіграють стратегічні ініціативи Європейської Комісії, спрямовані на розвиток комунікаційної політики. Серед ключових документів - White Paper on a European Communication Policy (2006), у якому визначено потребу посилення діалогу між інституціями ЄС та громадянами, а також підвищення ефективності інформування про діяльність Союзу.

“The central aim of communication policy is to help citizens exercise their right to participate in the democratic life of the Union.”⁴⁰ Цей документ став основою сучасного підходу до комунікаційної політики ЄС, який орієнтується на залучення громадян, забезпечення прозорості та зміцнення довіри до інституцій Союзу.

Крім того, нормативне регулювання інформаційно-комунікаційної діяльності ЄС включає низку правових актів, спрямованих на забезпечення доступу до інформації, зокрема Регламент (ЄС) №1049/2001 щодо доступу громадськості до документів Європейського парламенту, Ради та Комісії. Цим документом встановлено процедури отримання доступу до документів і закріплено принцип відкритості як один із базових у діяльності інституцій ЄС.

У сучасних умовах правова база комунікаційної політики доповнюється документами, орієнтованими на протидію дезінформації та зміцнення інформаційної безпеки. Зокрема, Європейська Комісія формує відповідні стратегії, які інтегрують правові, політичні та комунікаційні механізми реагування на інформаційні загрози.

⁴⁰ European Commission. White Paper on a European Communication Policy. Brussels, 2006 (дата звернення: 11.03.2026)

Отже, правове регулювання інформаційно-комунікаційної діяльності Європейського Союзу є багаторівневим і включає положення первинного права, норми Хартії основних прав, а також акти вторинного права та стратегічні документи. У сукупності це створює нормативну базу для реалізації комунікаційної політики ЄС, яка орієнтована на забезпечення прозорості, залучення громадян і ефективну взаємодію як з внутрішньою, так і з зовнішньою аудиторією. Особливу вагу ці правові основи мають у межах Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, де результативна комунікація виступає ключовою передумовою вироблення узгодженої зовнішньополітичної позиції та її донесення до міжнародних партнерів і спільноти.

На сучасному етапі розвитку Європейського Союзу комунікаційна політика вже не обмежується роллю допоміжного засобу інформування, а розглядається як стратегічний компонент, що впливає на ефективність внутрішньої та зовнішньої діяльності Союзу. У зв'язку з цим важливого значення набуває формування пріоритетів і напрямів комунікаційної роботи, які відображають поточний порядок денний (agenda) ЄС.

Одним із головних пріоритетів комунікаційної політики Європейського Союзу виступає забезпечення відкритості роботи інституцій та залучення громадян до процесів ухвалення рішень. ЄС орієнтується на створення прозорого інформаційного середовища, де громадськість має доступ до повної й достовірної інформації про політику Союзу, що, своєю чергою, сприяє посиленню довіри до його інституцій. “The European Union has a duty to communicate its activities and policies effectively to citizens, ensuring transparency and understanding.”⁴¹ Це свідчить про те, що комунікаційна політика

⁴¹ European Parliament. Communication policy in the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/144/communication-policy> (дата звернення: 11.03.2026)

сприймається як засіб зміцнення демократичних основ функціонування ЄС та розвитку активного громадянського суспільства.

Ще одним важливим напрямом виступає розвиток стратегічних комунікацій, метою яких є узгодження політичних рішень, практичних дій та інформаційного супроводу. У контексті Спільної зовнішньої та безпекової політики це набуває особливої ваги, адже результативність зовнішньої діяльності ЄС значною мірою визначається здатністю виробляти спільну позицію та послідовно представляти її на міжнародному рівні.

У політиці Європейського Союзу значна увага зосереджена на боротьбі з дезінформацією, яка визначається як суттєва загроза демократичним інститутам і безпеці. Для реагування на ці виклики ЄС розробляє комплексні механізми, що інтегрують комунікаційні, правові та технологічні засоби впливу. “Disinformation poses a major challenge to European democracies and requires a coordinated response at the EU level.”⁴²

Це положення свідчить про те, що протидія дезінформації перетворилася на невід’ємний компонент комунікаційної політики ЄС і водночас є важливою складовою його безпекової стратегії.

У межах СЗБП ці напрями комунікаційної політики набувають безпекового характеру, оскільки інформаційно-комунікаційна діяльність застосовується як засіб протидії гібридним загрозам і зовнішнім інформаційним впливам.

Крім того, до стратегічних напрямів комунікаційної політики ЄС належить формування позитивного міжнародного іміджу Союзу, просування його цінностей і посилення його ролі як глобального актора. У цьому контексті комунікація розглядається як інструмент «м’якої

⁴² European Commission. Tackling online disinformation. URL: https://commission.europa.eu/topics/strategic-communication-and-tackling-disinformation_en (дата звернення: 11.03.2026)

сили», що дає змогу ЄС впливати на міжнародні процеси без використання примусових методів.

Важливим аспектом також є цифровізація комунікаційної діяльності, яка передбачає широке використання соціальних мереж, онлайн-платформ і цифрових технологій для поширення інформації та взаємодії з аудиторією. Це дає змогу Європейському Союзу швидше реагувати на інформаційні виклики та охоплювати ширше коло громадськості.

У підсумку, стратегічні пріоритети комунікаційної політики Європейського Союзу охоплюють прозорість діяльності, розвиток стратегічних комунікацій, протидію дезінформації, формування позитивного міжнародного іміджу та цифровізацію інформаційної сфери. Разом ці напрями формують єдину систему, яка забезпечує ефективне функціонування інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що інформаційно-комунікаційна діяльність Європейського Союзу базується на чітко визначених інституційних і правових засадах. Формування комунікаційної політики здійснюється через взаємодію основних інституцій, зокрема Європейської Комісії, Ради ЄС та Європейської служби зовнішніх дій. Кожна з них виконує власні функції, що забезпечує комплексний характер комунікаційної діяльності Союзу. Водночас відсутність єдиного централізованого органу у сфері комунікаційної політики обумовлює потребу в постійній координації між інституціями.

Крім того, встановлено, що сучасна комунікаційна політика ЄС спрямована на протидію дезінформації, посилення довіри громадян та формування позитивного міжнародного іміджу Союзу. У межах СЗБП ці процеси набувають безпекового значення, оскільки

інформаційно-комунікаційна діяльність застосовується як інструмент протидії гібридним загрозам. У результаті інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС функціонує як багаторівнева система міжінституційної взаємодії, що поєднує політичні, комунікаційні та цифрово-регуляторні механізми.

2.2 Операційні інструменти захисту інформаційного простору ЄС

Інформаційна безпека посідає важливе місце у структурі Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Загострення агресивних дій РФ, що проявляються через гібридні, інформаційні, кібернетичні та воєнні методи впливу, спричинило появу нових викликів для безпеки ЄС, зокрема в інформаційній сфері.

Упродовж свого розвитку Європейський Союз стикається з різноманітними внутрішніми та зовнішніми викликами, які впливають на його функціонування. Однією з найбільш актуальних загроз останніх років стали гібридні інформаційні впливи, спрямовані на підрив єдності ЄС, дестабілізацію його політичного середовища та створення перешкод для сталого соціально-економічного розвитку.

Захист європейського інформаційного середовища та розбудова стійкості до кіберзагроз забезпечуються через системне впровадження нормативно-стратегічної бази ЄС. Вихідною точкою формування цієї політики стала ініціатива Європейської Комісії 2001 року «Network and Information Security: Proposal for a European Policy Approach», яка окреслила базові вектори безпеки.

Наступні інституційні кроки Євросоюзу включали затвердження цільових доктрин, зокрема «Плану боротьби з гібридними загрозами», «Зводу правил щодо протидії дезінформації» та «Плану дій проти дезінформації». Практична реалізація цих стратегій наразі покладена на спеціалізовані міжурядові й неурядові платформи — такі як StratCom,

SOMA та Центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам. Функціонал цих структур спрямований на оперативний моніторинг, аналітику та деактивацію деструктивних дезінформаційних кампаній, що загрожують безпеці спільноти.

У європейських політичних колах стратегічні комунікації позиціонуються як базовий механізм реалізації загальносоюзного курсу та розв'язання ключових завдань у сфері зовнішньої і безпекової політики ЄС. Особливої актуальності цей інструментарій набув протягом останнього десятиліття, що зумовлено потребою оперативно реагувати на внутрішні та зовнішні кризові виклики. Значення стратегічних комунікацій суттєво зростає в контексті деструктивних інформаційних впливів з боку інших суб'єктів міжнародного політичного простору, які намагаються підірвати солідарність країн-учасниць, послабити європейську ідентичність і порушити цілісність спільного медіапростору. Водночас наднаціональні органи Євросоюзу розглядають стратегію як інноваційну практику діяльності за трьома головними напрямками забезпечення, що включають безпекову та зовнішню політику ЄС, міжнародну взаємодію у форматі стратегічного партнерства з провідними світовими акторами, а також координацію регіонального співробітництва з європейськими країнами. З практичної точки зору ця діяльність як усередині об'єднання, так і за його межами передбачає фінансування проєктів публічної дипломатії для зміцнення контактів між громадянами, роз'яснення суті власної політики для міжнародних партнерів, а також мобільне спростування дезінформації за умови збереження відкритості та високих стандартів медійного середовища.

Євросоюз позиціонує цей механізм як ключовий елемент протистояння гібридним викликам, що мають на меті руйнування демократичних засад і свобод суверенних країн, а також експлуатацію

їхніх внутрішніх вразливостей в інтересах зовнішніх гравців. Оскільки захист від гібридного впливу безпосередньо пов'язаний із національною безпекою та обороноздатністю, головна роль у цьому процесі належить самим державам-членам, адже більшість слабких місць мають унікальний характер для кожної окремої країни. Разом із тим, значна кількість країн-учасниць наражається на ідентичні загрози, нейтралізація яких є значно продуктивнішою на загальноєвропейському рівні. У цьому контексті Європейський Союз здатний функціонувати як координаційний майданчик для інтенсифікації внутрішніх зусиль держав, а завдяки наявності нормативно-правових важелів — запроваджувати уніфіковані стандарти, що забезпечують зміцнення загальної стійкості та безпекового потенціалу в межах усього об'єднання.

У 2014–2015 роках Європейський Союз суттєво активізував розвиток стратегічних комунікацій, розглядаючи їх як один із ключових інструментів протидії гібридним загрозам та захисту інформаційного простору. У цей період було сформовано Спільну рамку, яка передбачає комплексний механізм реагування на виклики, що виникають унаслідок гібридних впливів і становлять загрозу для держав-членів, громадян та загальноєвропейської безпеки.

Основною метою цього підходу стало об'єднання всіх зацікавлених суб'єктів, політик і наявних інструментів для забезпечення більш узгодженої та ефективної протидії гібридним загрозам, а також мінімізації їхніх наслідків. Концептуально Спільна рамка спирається на положення Європейського порядку денного з безпеки, затвердженого Європейською Комісією у квітні 2015 року, а також враховує положення низки галузевих стратегій, зокрема Стратегія кібербезпеки ЄС⁴³,

⁴³ The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade. 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0018> (дата звернення: 09.06.2026).

Стратегія енергетичної безпеки⁴⁴ та Морська безпекова стратегія ЄС⁴⁵. Крім того, у поєднанні з Глобальною стратегією ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики та Планом дій у сфері оборони ця рамка стала важливим елементом загальної політики зміцнення спроможності Європейського Союзу діяти як самостійний і ефективний суб'єкт безпеки.

Спільна рамка інтегрує вже наявні політики ЄС та передбачає реалізацію 22 практичних заходів, спрямованих на посилення спроможності Союзу протидіяти гібридним загрозам. Одним із її ключових напрямів є підвищення рівня обізнаності шляхом створення спеціалізованих механізмів обміну інформацією між державами-членами та вдосконалення координації дій у сфері комунікацій.

У положеннях документа окремо наголошується на підвищенні захищеності життєво важливих сегментів, серед яких особливе місце посідають стратегічні інфраструктурні об'єкти, фінансовий сектор, сфера медицини та інші чутливі до зовнішнього тиску галузі, а також окреслюються інструменти для блокування тенденцій радикалізації. Невіддільними елементами цієї концепції є вдосконалення систем раннього сповіщення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, разом із розширенням інтеграційної взаємодії між Євросоюзом, Північноатлантичним альянсом та іншими глобальними гравцями задля формування більш дієвої спільної відсічі актуальним викликам у сфері безпеки.

Задля покращення поінформованості передбачається запуск профільних інструментів для взаємного обміну даними з

⁴⁴ European Energy Security Strategy. 2014. URL:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0330> (дата звернення: 09.06.2026).

⁴⁵ Joint Communication on the update of the EU Maritime Security Strategy. 2023. URL:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023JC0008> (дата звернення: 09.06.2026).

країнами-учасницями та консолідації комунікаційного потенціалу Євросоюзу. Зокрема, у структурі Європейської служби зовнішньої діяльності розгорнув роботу Європейський центр аналізу розвідувальної інформації (EU INTCEN), на базі якого діє спеціалізований відділ Hybrid Fusion Cell, орієнтований на дослідження гібридних викликів. Зазначений підрозділ акумулює, опрацьовує та поширює відомості, отримані з різноманітних каналів, з метою інформаційного забезпечення та підтримки процедури ухвалення стратегічних рішень на загальносоюзному рівні.

У 2015 році Європейська рада доручила Високому представнику ЄС у співпраці з інституціями Союзу та державами-членами розробити комплекс заходів у сфері стратегічних комунікацій. Представлений у червні 2015 р. документ визначив три основні напрями діяльності: посилення комунікації щодо політики ЄС у країнах Східного партнерства, зміцнення інформаційного середовища та розвиток спроможностей Союзу щодо виявлення й протидії дезінформаційним і маніпулятивним впливам.

Цей документ став основою для розвитку стратегічних комунікацій ЄС, підтримки незалежних медіа, підвищення медіаграмотності населення, боротьби з дезінформацією та розширення співпраці з громадянським суспільством.

Ключові цілі Плану дій (Action Plan on Strategic Communication)⁴⁶: забезпечення ефективного висвітлення політики та цінностей ЄС у межах ініціативи «Східне партнерство», розвиток стійкого медіасередовища шляхом підтримки незалежних засобів масової інформації, а також підвищення рівня обізнаності суспільства щодо

⁴⁶ Action Plan on Strategic Communication. European External Action Service. June 2015. 5 p. URL:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_on_strategic_communication.docx_eeas_web.pdf (дата звернення: 20.03.2026)

дезінформаційних кампаній зовнішніх суб'єктів і зміцнення спроможностей ЄС своєчасно виявляти та нейтралізувати такі загрози.

Важливим кроком у розширенні цієї стратегії став ухвалений Європейською комісією наприкінці 2020 року План дій щодо європейської демократії (European Democracy Action Plan — EDAP)⁴⁷. Цей документ переорієнтував комунікаційну політику безпеки із суто зовнішньої протидії пропаганді на системне зміцнення внутрішньої стійкості самого європейського суспільства. План 2020 року визначив три засадничі вектори: захист чесності виборчих процесів, посилення свободи та плюралізму засобів масової інформації (зокрема через безпеку журналістів), а також масштабне розгортання програм медіаграмотності для боротьби з дезінформацією, яка загрожує демократичним інститутам.

У межах Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС стратегічні комунікації виконують значно ширшу функцію, ніж просте інформування. Вони слугують інструментом формування та просування зовнішньополітичних наративів, сприяють узгодженості позицій Союзу та забезпечують належне пояснення його дій міжнародній аудиторії. Крім того, стратегічні комунікації відіграють важливу роль у підтриманні довіри до ЄС як впливового учасника міжнародних безпекових процесів. Унаслідок цього вони стали невід'ємним елементом реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики.

“Strategic communication is an essential part of the European Union’s external action, aimed at ensuring coherence between policies, actions and messages.”⁴⁸ Таким чином, стратегічні комунікації розглядаються

⁴⁷ On the European democracy action plan. Communication from the Commission. 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0790> (дата звернення: 09.06.2026).

⁴⁸ European External Action Service. *Strategic Communication and the EU’s External Action*. Brussels, 2016. P. 3. (дата звернення: 20.03.2026)

Європейським Союзом як невід'ємна складова його зовнішньої діяльності.

Координуючу роль у сфері стратегічних комунікацій виконує Європейська служба зовнішніх дій, яка забезпечує узгодження інформаційної діяльності між інституціями ЄС і державами-членами. Водночас стратегічні комунікації в межах СЗБП мають значно ширше призначення, ніж лише протидія дезінформації. Вони сприяють обґрунтуванню зовнішньополітичних рішень, формуванню спільного бачення безпекових загроз і зміцненню підтримки політики ЄС як серед міжнародних партнерів, так і всередині Союзу. Це свідчить про їхній комплексний характер і важливу роль у реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики.

У зв'язку зі зростанням значення гібридних загроз і дезінформаційних кампаній Європейський Союз поступово перейшов від концептуального підходу до стратегічних комунікацій до формування практичних інструментів захисту інформаційного простору. У рамках реалізації СЗБП були запроваджені спеціалізовані механізми координації, моніторингу та протидії інформаційним загрозам.

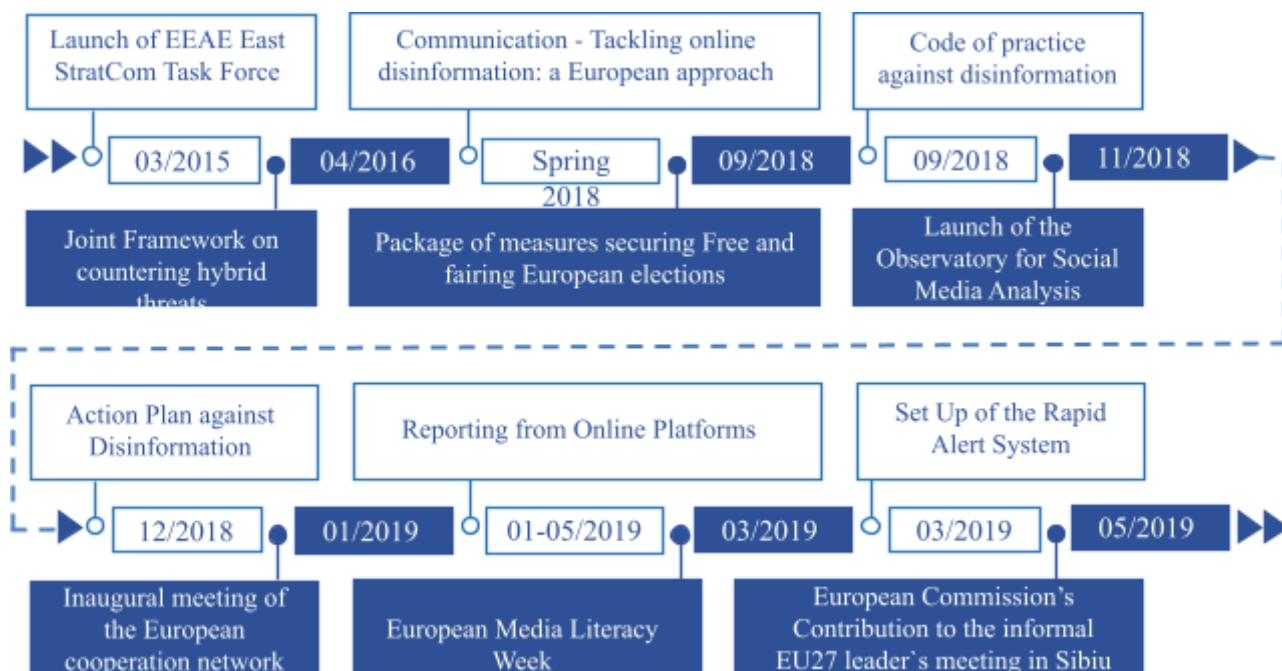

Рис. 2.2 Еволюція спільних і координованих дій ЄС щодо протидії дезінформації (European Commission 2021)⁴⁹

Еволюція підходів Європейського Союзу до протидії дезінформації, представлена на рис. 2.2, демонструє поступовий перехід від окремих, несистемних ініціатив до формування цілісної та скоординованої політики в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики. Початковий етап (2015–2016 рр.) відзначався створенням базових інституційних механізмів і усвідомленням загрози гібридного впливу, зокрема через запуск East StratCom Task Force та ухвалення Спільної рамки протидії гібридним загрозам.

Наступний етап (2018–2019 рр.) характеризується посиленням реагування ЄС на поширення дезінформації, особливо в контексті виборчих процесів у державах-членах. У цей час було впроваджено низку комплексних заходів, серед яких Кодекс практики щодо дезінформації, План дій проти дезінформації та Система швидкого оповіщення (Rapid Alert System). Це відображає посилення взаємодії та координації між інституціями ЄС і державами-членами.

Таким чином, поєднання системного моніторингу медіапростору, інструментів фактчекінгу, інформаційно-просвітницьких ініціатив та координації взаємодії з міжнародними партнерами і цільовими регіонами дає змогу Європейському Союзу вибудовувати комплексний підхід до забезпечення інформаційної стійкості, який базується на

⁴⁹ Strengthened EU Code of Practice on Disinformation // European Commission. URL https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation/strengthened-eu-code-practice-disinformation_en (дата звернення: 11.04.2026)

принципах достовірності та відкритості. Водночас обмежені фінансові можливості, недостатнє охоплення аудиторій і наявність етичних дискусій свідчать про необхідність подальшого посилення інституційної спроможності, розширення ресурсної бази та удосконалення механізмів відповідності демократичним стандартам. У цьому контексті ключового значення набуває інституційний рівень реалізації комунікаційної політики ЄС.

Відповідно до цього, в 2015 р. ЄС створив East StratCom Task Force⁵⁰ – робочу групу зі стратегічних комунікацій, діяльність якої спрямована на підготовку матеріалів, що роз'яснюють політику ЄС у Білорусі, Молдові, Україні та країнах Південного Кавказу, що раніше входили до складу СРСР. Водночас ключовим напрямом її роботи є протидія російським інформаційним кампаніям.

Основні завдання East StratCom Task Force включають:

1. Моніторинг та аналіз. Систематичний моніторинг російськомовних та інших ЗМІ, а також соціальних мереж для виявлення дезінформаційних наративів, фейкових новин та пропагандистських повідомлень, спрямованих проти ЄС, його держав-членів та країн Східного партнерства.

2. Розробка контр наративів та спростувань. На основі проведеного аналізу East StratCom Task Force розробляє та поширює фактологічні спростування дезінформації. Ці спростування публікуються на спеціалізованих платформах та у співпраці з партнерами.

⁵⁰ Questions and Answers about the East StratCom Task Force // European External Action Service (EEAS). URL

https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en (дата звернення: 11.04.2026).

3. Підвищення обізнаності. Інформування громадськості, політиків та ЗМІ про загрози дезінформації та методи її поширення. Це допомагає підвищити стійкість суспільства до маніпуляцій.

4. Підтримка незалежних ЗМІ. Співпраця з незалежними медіа та громадянським суспільством у країнах Східного партнерства для зміцнення їхньої здатності протидіяти дезінформації та поширювати достовірну інформацію.

У межах стратегічних комунікацій Європейського Союзу важливу роль відіграє проєкт EUvsDisinfo, що функціонує як частина East StratCom Task Force. Його діяльність зосереджена на системному моніторингу та впорядкуванні дезінформаційних наративів, насамперед пов'язаних із прокремлівською пропагандою.

Результатом роботи платформи стало створення масштабної бази даних дезінформаційних кейсів, яка налічує тисячі прикладів маніпулятивних повідомлень, значна частина з яких стосується України. У ній систематизовано зміст таких повідомлень, їх спростування, джерела поширення, дату публікації та географію розповсюдження. Окрім цього, платформа пропонує інструменти пошуку за ключовими словами, тематикою, країнами та типами інформаційних вкидів, що дозволяє відстежувати динаміку інформаційних кампаній і способи їхнього поширення. У підсумку EUvsDisinfo не лише оперативно спростовує недостовірну інформацію, а й сприяє зміцненню інформаційної стійкості ЄС через підвищення рівня обізнаності суспільства та розвиток медіаграмотності.

Наступним інструментом виступає Rapid Alert System, яка була створена для оперативного обміну інформацією між державами-членами та інституціями Європейського Союзу. Вона забезпечує можливість узгодженого реагування на дезінформаційні кампанії в режимі реального часу, що набуло особливої актуальності під час виборчих процесів у

країнах ЄС, зокрема під час виборів до Європейського парламенту у 2019 році.

Важливим компонентом системи протидії дезінформації є European Digital Media Observatory (EDMO), яка діє як мережевий механізм взаємодії між фактчекерами, дослідниками та інституціями Європейського Союзу. Її діяльність охоплює координацію транскордонних досліджень, підтримку ініціатив у сфері фактчекінгу, розвиток медіаграмотності та забезпечення доступу науковців до даних цифрових платформ.

Після 24 лютого 2022 року робота EDMO була суттєво посилена в контексті протидії дезінформаційним кампаніям, пов'язаним з Україною. У межах цієї активізації важливу роль відіграло створення спеціалізованого регіонального хабу для України та Молдови.

У 2016 році Європейський парламент оприлюднив Звіт щодо стратегічних комунікацій ЄС у протидії пропаганді з боку третіх країн (Report on EU Strategic Communication to Counteract Propaganda Against it by Third Parties⁵¹). У ньому підкреслювалося, що заходи протидії зовнішній пропаганді та дезінформації мають здійснюватися з дотриманням основоположних прав людини, зокрема свободи вираження поглядів і права на доступ до інформації.

У документі основну увагу приділено не забороні чи обмеженню поширення недостовірного контенту, а забезпеченню доступу до перевіреної інформації, розвитку медіасфери та підтримці плюралізму думок. Окремо наголошується на необхідності підвищення професійних стандартів журналістики та поглиблення взаємодії між заінтересованими сторонами. Крім того, підкреслюється, що результативність таких

⁵¹European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties (2016/2030(INI)).URL https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.html (дата звернення: 09.06.2026).

підходів можлива лише за умови їх впровадження не тільки в межах Європейського Союзу, але й у державах-партнерах.

У 2018 році Європейський Союз ухвалив Code of Practice on Disinformation⁵² — перший інструмент саморегулювання у сфері протидії дезінформації, який був орієнтований на взаємодію з цифровими платформами. Фактично цей Кодекс практики став початковою моделлю регулювання зазначеної сфери та заклав основу для її подальшого розвитку.

Крім того, того ж року було затверджено План дій проти дезінформації (Action Plan against Disinformation⁵³), спрямований на посилення координації та системної протидії інформаційним загрозам.

Документ визначив чотири ключові напрями політики ЄС:

1. посилення спроможностей інституцій ЄС щодо виявлення та аналізу дезінформації;
2. зміцнення координації між державами-членами;
3. залучення цифрових платформ та приватного сектору;
4. підвищення медіаграмотності та суспільної стійкості.

Наступним етапом розвитку політики Європейського Союзу у сфері протидії дезінформації стало ухвалення у 2022 році Digital Services Act (DSA). Цей нормативний акт запровадив оновлені правила регулювання діяльності цифрових платформ, зокрема щодо забезпечення прозорості алгоритмічних систем, видалення незаконного контенту, оцінювання системних ризиків та протидії поширенню дезінформації. Окремо було визначено підвищені вимоги до Very Large Online Platforms (VLOPs), які

⁵² Code of Practice on Disinformation 2018 *European commission* URL <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> (дата звернення: 09.05.2026)

⁵³ Action Plan against Disinformation 2018 *European External Action Service European Union*. URL: [Action Plan against Disinformation | EEAS](#) (дата звернення: 09.05.2026)

мають суттєвий вплив на формування інформаційного простору Європейського Союзу.

Отже, стратегічні комунікації Європейського Союзу в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики слід розглядати як багатокомпонентний інструмент, що інтегрує інформаційні, комунікаційні та безпекові складові зовнішньої діяльності ЄС. Їхнє вивчення дає змогу краще зрозуміти процеси формування зовнішньополітичних наративів Союзу, а також визначити роль інформаційно-комунікаційного виміру в сучасній системі СЗБП ЄС.

Еволюція політики Європейського Союзу у сфері захисту інформаційного простору свідчить про поступовий перехід від реагування на класичні форми дезінформації до формування ширшої безпекової концепції FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference — іноземне маніпулювання інформацією та втручання). Запровадження цього підходу передбачає необхідність розроблення нових операційних інструментів і механізмів, адаптованих до сучасних гібридних загроз, при цьому він ґрунтується на вже наявному досвіді діяльності підрозділів StratCom та платформи EUvsDisinfo.

У цьому контексті поняття «дезінформація» поступово втратило свою достатність як єдина аналітична категорія, що зумовило перехід ЄС до ширшого трактування інформаційних загроз. Якщо у документах 2018–2020 років ключовим залишався термін «disinformation», то в подальшій практиці Європейської служби зовнішніх дій (EEAS) дедалі чіткіше закріплюється концепція FIMI. Як показують сучасні дослідження, такий підхід дозволив змістити акцент із окремих випадків дезінформації на системні та організовані зовнішні інформаційні впливи.

Практичним проявом цієї оновленої безпекової стратегії, зокрема в контексті реалізації Стратегічного компасу ЄС, ухваленого у березні 2022 року, стало формування багатокомпонентного інструментарію —

FIMI Toolbox. Він являє собою динамічний набір заходів коротко-, середньо- та довгострокової дії.

Офіційно цей інструментарій складається з чотирьох взаємопов'язаних напрямів. Перший із них — ситуаційна обізнаність, яка передбачає постійний моніторинг та аналіз загроз для своєчасного визначення ефективних заходів реагування на інформаційні маніпуляції. Другий напрям стосується підвищення стійкості, що реалізується через безперервні стратегічні комунікації, функціонування Системи швидкого оповіщення (Rapid Alert System) та розвиток програм медіаграмотності, спрямованих на підготовку суспільства до інформаційних впливів.

Третій вимір охоплює регуляторні заходи та протидію реалізації ворожих інформаційних стратегій, зокрема шляхом забезпечення прозорості цифрового середовища та посилення безпеки онлайн-простору. Ключову роль у цьому відіграє Акт про цифрові послуги (DSA), який встановлює вимоги до відповідальності великих онлайн-платформ і обмежує можливості поширення маніпулятивного контенту. Четвертий напрям передбачає зовнішньополітичний та дипломатичний компонент, що включає інструменти Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, міжнародну координацію, а також застосування обмежувальних заходів щодо медіаресурсів, контрольованих іноземними урядами, зокрема RT та Sputnik.

Центральне місце в цій системі займає створений у 2023 році Центр обміну та аналізу інформації щодо FIMI-ISAC (Foreign Information Manipulation and Interference – Information Sharing and Analysis Center). Він забезпечує оперативний обмін даними про інформаційні загрози між державами ЄС, міжнародними партнерами, експертним середовищем та неурядовими організаціями. Ключовою перевагою Центру є застосування уніфікованих методик аналізу та моделей загроз, що

дозволяє швидше ідентифікувати джерела та організаторів інформаційного втручання.

Усі верифіковані дані акумулюються на спільній цифровій платформі FIMI Data Space, яка дає змогу порівнювати та аналізувати маніпулятивні кампанії в різних країнах і контекстах. Така інтеграція інструментів FIMI Toolbox відображає перехід Європейського Союзу до моделі проактивного захисту та стримування зовнішніх інформаційних впливів. Поєднання правових механізмів, цифрових платформ і потенціалу громадянського суспільства формує більш гнучку систему захисту демократичних інституцій ЄС у сучасному цифровому середовищі.

2.3 Публічна дипломатія та багатоканальні комунікаційні кампанії ЄС

Європейський Союз є одним із провідних глобальних акторів, проте й надалі стикається з труднощами у формуванні цілісного та чіткого уявлення про власну роль у системі міжнародних відносин. Для тих, хто визнає його вплив, ЄС виступає насамперед нормативною та цивільною силою, що має вагоме значення у сферах гуманітарної допомоги, екологічної політики, багатостороннього співробітництва, захисту прав людини та розвитку. Попри наявні виклики та періодичні кризи, європейський регіон демонструє вищий рівень успішності у досягненні колективної узгодженості порівняно з іншими регіональними об'єднаннями, які також прагнуть формування спільної позиції та розвитку власної «м'якої сили».

Згідно з даними дослідження Gallup International Voice of the People за 2005 рік⁵⁴, ставлення до Європейського Союзу у глобальному вимірі в багатьох випадках має переважно нейтральний характер. Узагальнений аналіз цих даних свідчить, що значна частина зовнішніх аудиторій сприймає ЄС щонайменше нейтрально, а нерідко й у позитивному ключі.

Саме тому Європейський Союз застосовує публічну дипломатію як інструмент «м'якої сили», впливаючи на формування свого іміджу та рівня впізнаваності у світі. У цьому контексті публічна дипломатія ЄС має особливе значення, оскільки Союз виступає не лише як міждержавне об'єднання, а й як самостійний зовнішньополітичний актор, що має власні інтереси, цінності та глобальні амбіції. За словами Джозеф Най, публічна дипломатія є засобом, через який держава може розповісти світові про себе.⁵⁵

Дослідження свідчать, що система публічної дипломатії Європейського Союзу має інтегрований і багатокомпонентний характер, поєднуючи гуманітарні, економічні, інформаційні та культурні елементи. Такий підхід дозволяє ЄС не лише просувати власні інтереси, але й сприяти формуванню нових норм міжнародної взаємодії, що ґрунтуються на довірі, взаємоповазі та співпраці. З урахуванням динамічних змін глобального середовища роль публічної дипломатії для Європейського Союзу надалі лише посилюватиметься, що вимагатиме розроблення нових стратегій та впровадження інноваційних підходів.

Публічна дипломатія є одним із базових інструментів «м'якої сили». Через освіту, культуру, мистецтво, моду та інші форми гуманітарного

⁵⁴ Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR). Study 4636. URL: <https://www.icpsr.umich.edu/web/ICPSR/studies/4636> (дата звернення: 20.03.2026).

⁵⁵ Най Дж. С. Нова публічна дипломатія [Електронний ресурс] // День. – 2010. – №28. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/nova-publichna-diplomatiya> (дата звернення: 21.03.2026)

впливу Європейський Союз здійснює інформування міжнародної аудиторії, розбудовує взаємозв'язки з іншими державами та формує позитивний зовнішній імідж, просуваючи власні культурні, економічні й політичні цінності.

Публічна дипломатія ЄС включає комплекс інструментів і практик, за допомогою яких Союз комунікує свою зовнішньополітичну та безпекову позицію як усередині об'єднання, так і на міжнародній арені. До її складу входять офіційні заяви інституцій ЄС, діяльність делегацій Європейського Союзу в третіх країнах, публічні виступи Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки, а також використання цифрових і медійних платформ для поширення зовнішньополітичних повідомлень.

“Public diplomacy is about influence, credibility and attraction, rather than coercion, and information plays a central role in this process.”. Отже, метою публічної дипломатії є забезпечення реалізації національних інтересів і підтримання національної безпеки держави через дослідження іноземної громадської думки, поширення інформації про державну політику серед міжнародної аудиторії та вплив на акторів, які беруть участь у формуванні цієї думки.

Таким чином, головними цілями сучасної публічної дипломатії є:

-просування національних інтересів і цінностей, таких як демократія,

-права людини, економічний розвиток;

-стимулювання міжнародного співробітництва;

-вплив на іноземну громадську думку;

-посилення міжнародної стабільності та безпеки.⁵⁶

⁵⁶ Миронова М. І., Полякова Ю. В., Шайда О. Є. Публічна дипломатія у системі міжнародних економічних відносин // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2024. № 79. С. 160–166.

На відміну від традиційної державної дипломатії, публічна дипломатія Європейського Союзу має багаторівневий характер і відзначається інституційною складністю. Комунікаційні процеси здійснюються не лише на рівні окремих держав-членів, а й через наднаціональні інституції, що потребує узгодження позицій та формування спільних інформаційних наративів. У цьому контексті публічна дипломатія виконує функції координації та забезпечення легітимності спільних зовнішньополітичних рішень у межах Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП). The European Union conducts public diplomacy through coordinated institutional communication aimed at presenting a coherent external identity.”⁵⁷ Зазначене твердження відображає специфіку публічної дипломатії Європейського Союзу як наднаціонального актора. Координація комунікацій між інституціями ЄС дозволяє формувати узгоджений зовнішньополітичний образ Союзу та підвищувати ефективність його дипломатичної діяльності в межах СЗБП.

Важливим складником публічної дипломатії Європейського Союзу є застосування багатоканальних комунікаційних кампаній, які поєднують традиційні засоби масової інформації, цифрові платформи, соціальні мережі, освітні ініціативи та публічні заходи. Багатоканальність виступає однією з ключових рис сучасної публічної дипломатії ЄС. Такий підхід забезпечує можливість охоплення різних цільових аудиторій і підвищує ефективність поширення зовнішньополітичних повідомлень. Особливе значення в цьому процесі мають офіційні акаунти інституцій ЄС у соціальних мережах, цифрові кампанії Європейської Комісії, а також діяльність делегацій ЄС у третіх країнах,

⁵⁷Балак І. О., Пікулик О. Б. Інструменти публічної дипломатії Європейської комісії у популяризації політики згуртування ЄС // Регіональні студії. 2024. № 39. С. 19–23.

спрямована на взаємодію з громадськістю, молоддю та громадянським суспільством.

Одним із показових прикладів багатоканальної комунікаційної кампанії Європейського Союзу в межах СЗБП є комплекс ініціатив на підтримку України після початку повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року. 21 серпня 2022 року Делегація Європейського Союзу в Україні запустила загальнонаціональну комунікаційну кампанію «Together — We Are Europe». Її метою було донесення до широкої аудиторії українців інформації про незмінну підтримку, солідарність і допомогу ЄС, надану Україні з початку російської агресії, а також про подальшу підтримку в майбутньому. Кампанія реалізовувалася через поєднання різних форматів і каналів комунікації, зокрема пересувні виставки, що охоплювали міста України від Києва до Одеси, освітні та культурні заходи, цифровий контент у соціальних мережах, а також взаємодію з місцевими громадами та університетами.

Програма Erasmus+ також розглядається дослідниками як інструмент публічної дипломатії Європейського Союзу, що сприяє формуванню позитивного ставлення до ЄС через безпосередні міжособистісні контакти. Erasmus+ є програмою Європейської Комісії, спрямованою на підтримку освіти, навчання, молодіжної політики та спорту, а також на забезпечення обмінів студентів, викладачів і адміністративного персоналу в межах Європи. За оцінками, з моменту запуску Erasmus+ у 2014 році в програмі взяли участь понад 2 мільйони людей.⁵⁸

Програма Erasmus+ є одним із ключових інструментів публічної дипломатії Європейського Союзу, спрямованих на формування позитивного сприйняття ЄС у світі. Вона забезпечує не лише академічну

⁵⁸ Erasmus Programme as an Instrument of EU Public Diplomacy // Jus & Justicia. 2021. Vol. 15, Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.58944/bcak4193> (дата звернення: 11.03.2026)

мобільність студентів, викладачів і адміністративного персоналу, але й сприяє глибшому розумінню політики та цінностей Європейського Союзу серед молоді та країн-партнерів. Дослідження свідчать, що після навчання або стажування в країнах Європейського Союзу більшість учасників виявляють підвищений інтерес до питань національної та європейської ідентичності, мультикультуралізму, європейської культури й політики. Вони стають більш відкритими до різноманіття, толерантними та мотивованими до розвитку міжкультурних компетентностей. Крім того, досвід участі в Erasmus сприяє усвідомленню близькості до базових цінностей ЄС — прав людини, демократії, свободи слова та гендерної рівності — і формує прагнення до поглиблення взаємин своїх країн із Європейським Союзом. У цьому контексті учасники Erasmus фактично виступають як неофіційні «посли» Європейського Союзу. Повертаючись до своїх країн, вони поширюють здобуті знання та власний досвід, обговорюють політичні й культурні аспекти ЄС у своєму оточенні — серед друзів, однокурсників і колег, тим самим сприяючи формуванню позитивного сприйняття Союзу на міжнародному рівні. Таким чином, Erasmus+ демонструє, що програми академічного обміну можуть ефективно функціонувати як інструмент публічної дипломатії, поєднуючи освітню складову з культурним і соціальним впливом.

Згідно з результатами опитування⁵⁹ залученість до проєктів Erasmus трансформує соціокультурні погляди учасників. Євросоюз мотивує фахівців і студентів, які відвідали Європу завдяки цій ініціативі, інтегрувати здобутий досвід у розбудову власних держав після повернення. У ролі механізму публічної дипломатії Erasmus суттєво

⁵⁹ European Parliament and the Council Regulation establishing 'Erasmus+': The Union programme for education, training, youth and sport, Official Journal of the European Union, L347, 20 Djetor 2013, fq. 59.

зміцнює міжнародний авторитет об'єднання, виступаючи ефективним ресурсом «м'якої сили» Брюсселя. Разом із тим, керівні органи ЄС розглядають програму як своєрідний індикатор відданості євроінтеграційному вектору з боку держав-кандидатів. Починаючи з 2022 року, цей інструмент отримав додаткову безпекову функцію: масштабування можливостей для українського академічного й студентського середовища стало вагомим елементом комплексної стратегії допомоги Україні та проявом солідарності з її народом

Додатковою ілюстрацією європейської публічної дипломатії є ініціативи в галузі молодіжної політики, започатковані Високим представником ЄС із закордонних справ та політики безпеки й віцепрезиденткою Єврокомісії Каєю Каллас. Ця лідерка активно застосовує інструменти публічного діалогу для популяризації демократичних принципів та посилення підтримки України. Своєрідним прецедентом у цьому напрямі став дебютний молодіжний діалог ЄС, сфокусований на зовнішньополітичній стратегії об'єднання. Загалом такі комунікаційні заходи покликані сформувати стійкий майданчик для дискусій між новим поколінням та керівництвом євроінституцій стосовно поточних політичних реформ. Подібний формат забезпечує пряму інтерактивну взаємодію молодіжних делегатів з єврокомісарами, що дозволяє ефективно інтегрувати запити й погляди молоді у стратегічний процес ухвалення рішень всередині Євросоюзу.

Завдяки формату публічних дебатів та безпосереднього спілкування молодіжні делегати мають змогу взаємодіяти з топпосадовцями Євросоюзу без посередників, що зміцнює довіру та синергію між євроінституціями й новим поколінням. Разом із тим, подібні проекти мотивують юнацтво до активного залучення в демократичні процеси, а також дають чітке уявлення про специфіку розробки політичного курсу та характер його безпосереднього впливу на життєдіяльність соціуму.

Окремим і дедалі більш значущим напрямом публічної дипломатії Європейського Союзу є цифрова дипломатія. Очевидним є поступовий перехід від традиційної моделі медіакомунікації до мережевої цифрової екосистеми, де важливу роль відіграють соціальні платформи, подкасти та відеохостинги. У таких умовах інформаційне споживання все більше зміщується в онлайн-простір, у якому індивідуальні творці контенту здатні суттєво впливати на формування громадської думки, особливо серед молодіжної аудиторії. Одним із проявів цієї тенденції є залучення інфлюенсерів і контент-мейкерів до поширення інформації про діяльність ЄС. Зокрема, під час Європейського молодіжного заходу в Європейському парламенті (2025 р.) у Страсбурзі було запрошено 50 інфлюенсерів, які отримали можливість висвітлювати події та ключові меседжі для своєї аудиторії в соціальних мережах, що суттєво розширює охоплення комунікаційних повідомлень.

Поява цифрових платформ докорінно змінила архітектуру політичного діалогу, відкривши нові канали для прямої взаємодії між владними інститутами та суспільством. У цьому контексті Facebook перетворився на головний майданчик для публічних дебатів та наукового аналізу комунікаційних процесів у політиці. З огляду на такі тенденції, віртуалізація зовнішньополітичної діяльності Євросоюзу визначена як один із пріоритетних векторів інформаційної роботи Європейської служби зовнішньої діяльності (EEAS). Від початку свого функціонування EEAS цілеспрямовано розширює свій інструментарій у кіберпросторі, залучаючи популярні медіаресурси, такі як Twitter (X), Facebook, Instagram, YouTube та інші канали, для трансляції міжнародного порядку денного. Як наслідок, онлайн-мережі формують екосистему так званої «коментованої політики», в якій аудиторія позбувається ролі пасивного споживача новин із класичних ЗМІ, натомість стаючи активним співавтором сенсів через інтерпретацію та

колективне обговорення подій. Це забезпечує якісний транзит до двосторонньої та інтерактивної моделі політичної комунікації.

Отже, інституційний механізм реалізації інформаційно-комунікаційної стратегії СЗБП ЄС є багаторівневим і децентралізованим. Ключову координаційну роль відіграє Європейська служба зовнішніх дій, яка забезпечує узгодженість зовнішньополітичних наративів через мережу понад 145 делегацій. Поряд із нею важливі функції виконують Європейська Комісія, Рада ЄС та Європейська Рада, кожна в межах власних компетенцій.

Операційний інструментарій захисту інформаційного простору ЄС пройшов суттєву еволюцію - від створення East StratCom Task Force у 2015 році до формування комплексної концепції FIMI Toolbox. Ухвалення Акту про цифрові послуги (DSA) закріпило юридично обов'язкові норми для великих цифрових платформ, що свідчить про перехід ЄС від саморегулювання до повноцінного правового регулювання інформаційного простору.

Публічна дипломатія ЄС функціонує як багатоканальна система, що поєднує цифрову дипломатію, освітні програми на кшталт Erasmus+, діяльність делегацій у третіх країнах та пряму взаємодію з громадянським суспільством. Реакція ЄС на повномасштабне вторгнення Росії в Україну — зокрема кампанія «Together — We Are Europe» — продемонструвала здатність Союзу оперативно мобілізувати комунікаційні ресурси в кризових умовах.

Таким чином, інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС є цілісною системою, яка поєднує інституційні, правові та операційні складові.

РОЗДІЛ 3.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ БЕЗПЕКИ

3.1. Аналіз результативності сучасних інформаційних кампаній ЄС у межах реалізації СЗБП.

На думку української дослідниці О. Фурсай, інформаційна політика Європейського Союзу сприяє зміцненню позицій ЄС у міжнародному середовищі, а також розвитку спільної системи європейського інформаційного простору. «Європейський Союз досяг головної мети – створив систему захисту європейських громадян та демократії від дезінформації. Інформаційна політика ЄС є позитивним чинником для зміцнення своїх позицій у світі, оскільки Європа підтримує дотримання миру, свобод, права націй на самовизначення, реалізацію спільної зовнішньої безпекової політики та формування єдиної системи європейського інформаційного простору»⁶⁰

Розвиток інформаційних кампаній Європейського Союзу у сфері Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) має чітко визначену нормативно-правову основу, яка сформувалася після 2015 року, коли Європейська рада доручила Високому представнику у співпраці з установами ЄС і державами-членами подати план дій щодо стратегічної комунікації (Висновки Європейської Ради, 19 і 20 березня 2015 р.⁶¹). З урахуванням цього аспекта прийнято ключові політичні документи, що описують підхід ЄС до боротьби з дезінформацією: «План дій проти

⁶⁰ Фурсай О. Політика інформаційної безпеки Європейського Союзу. Літопис Волині. 2023. № 29. С. 165–170.

⁶¹ European Council meeting (19 and 20 March 2015) – Conclusions // European Council. Brussels, 20 March 2015. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21888/european-council-conclusions-19-20-march-2015-en.pdf> (дата звернення 20.04.2026)

дезінформації» (2018); «Повідомлення про боротьбу з дезінформацією в інтернеті», COM (2018)⁶²; «Європейський план дій щодо демократії» (2020)⁶³

Практика ЄС у сфері протидії маніпулюванню інформацією підтвердила свою продуктивність для захисту безпекових параметрів медіасфери. Головними маркерами успіху стали нормативно-правове регулювання цифрового сегмента, розгортання цільових комунікаційних кампаній та розвиток критичного мислення громадян. Особливу роль у мінімізації ризиків відіграла структура East StratCom Task Force, яка фокусувалася на моніторингу, ідентифікації та спростуванні деструктивного контенту, що дозволило зміцнити оборонні спроможності європейських держав в умовах сучасних інформаційних загроз.

Провідним інструментом фіксації та експертного оцінювання маніпулятивних кампаній, насамперед російського походження, виступає аналітичний портал EUvsDisinfo.eu, функціонування якого забезпечується оперативною групою East StratCom Task Force. Емпіричні дані за 2022 рік чітко засвідчують масове тиражування деструктивного контенту, мета якого полягала в деформації суспільних настроїв та провокуванні внутрішніх соціополітичних розколів. Паралельно з цим ЄС посилив нормативно-правовий інструментарій, запровадивши модернізований Кодекс практики ЄС щодо дезінформації, який регламентує чіткі критерії нейтралізації фейків та зобов'язує

⁶² Communication from the Commission to the European Parliament, COM (2018) 236. 26 April 2018. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail/ref=COM\(2018\)236&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail/ref=COM(2018)236&lang=en)(дата звернення 20.04.2026)

⁶³ European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger. European Commission. Press release. 3 December 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2250(дата звернення 20.04.2026)

ІТ-платформи забезпечувати високу прозорість алгоритмів. Загалом комплексний підхід Євросоюзу підтвердив свою продуктивність, мінімізувавши гібридні ризики завдяки синергії жорсткого правового регулювання та масштабних освітніх програм для громадян.

Запроваджений у 2018 році та оновлений у 2022 році Кодекс практики щодо дезінформації суттєво покращив ефективність інформаційних кампаній ЄС у межах СЗБП. Цей документ спонукав цифрові платформи активніше модерувати контент, відкрити дані про політичну рекламу та обмежувати поширення фейків. Нова редакція Кодексу впровадила додаткові інструменти боротьби з маніпуляціями, зокрема використання передових технологій і штучного інтелекту задля виявлення підроблених акаунтів, бот-мереж та синтезованих медіафайлів. Дієвість інформаційної політики ЄС чітко доводиться практичним досвідом його держав-членів. Наприклад, кроки Литви щодо заборони мовлення російського телеканалу «RTR Planeta» були визнані такими, що повністю відповідають нормативно-правовій базі ЄС. Також Франція під час президентських перегонів 2017 року реалізувала цілий комплекс заходів задля відбиття російських дезінформаційних атак, поєднавши публічні попередження громадян та розслідування з боку незалежних журналістів.

Незважаючи на успішні напрацювання, Європейський Союз і надалі стикається з комплексом серйозних викликів. У офіційних матеріалах Європейської служби зовнішніх дій Російська Федерація визначається як один із ключових суб'єктів іноземного інформаційного маніпулювання та втручання (FIMI), що на системній основі перетворює медіасферу на інструмент реалізації власних геополітичних інтересів. Згідно з аналітичними відомостями ЄС, у 2024 році географія російських інформаційних операцій охопила приблизно 90 держав, що безпосередньо доводить глобальний масштаб подібних загроз. У той же

час Україна досі перебуває під ударом більшої частини FIMI-атак — на неї припадає орієнтовно половина всіх зафіксованих інцидентів. Головними цілями цих кампаній є дестабілізація внутрішньої стійкості українського соціуму, а також зменшення обсягів допомоги Україні з боку світової спільноти, зокрема країн ЄС, НАТО та G7. Поза цим, російські дезінформаційні операції націлені на підрив демократичних процесів усередині самого Євросоюзу, що проявляється у спробах впливу на результати виборів, нівелюванні авторитету політичних лідерів та послабленні довіри до інститутів ЄС. У таких умовах особливої актуальності набуває консолідація зусиль Євросоюзу та його держав-членів задля відбиття цих загроз, передусім через аналітичний моніторинг, публічне розвінчування фейків та підвищення рівня поінформованості суспільства.

Тому особливе значення у вимірюванні ефективності інформаційної політики ЄС має саме український кейс, який став ключовим об'єктом європейських стратегічних комунікацій після 2014 року. У відповідь на російську агресію Україна була інтегрована у систему пріоритетних напрямів СЗБП, що підтверджується включенням її до стратегічних документів ЄС, зокрема «Стратегічного компасу» (2022). У цих документах підкреслюється необхідність посилення стійкості партнерів ЄС та протидії гібридним загрозам, включаючи дезінформацію.

Проведений аналіз показав, що Європейський Союз сформував комплексну систему протидії дезінформації, яка поєднує діяльність спеціалізованих інституцій, регуляторні механізми та цифрові інструменти моніторингу. Важливу роль у цій системі відіграють East StratCom Task Force, платформа EUvsDisinfo, а також нормативні акти ЄС, зокрема GDPR, Кодекс практики щодо дезінформації та Закон про цифрові сервіси. Серед основних результатів інформаційної політики ЄС варто виділити підвищення прозорості діяльності цифрових платформ.

Відповідно до DSA, платформи з аудиторією понад 45 млн користувачів зобов'язані оприлюднювати звіти про видалення контенту та алгоритмічні рекомендації. Посилення контролю за політичною рекламою знайшло відображення у Регламенті ЄС про прозорість політичної реклами 2023 року, який зобов'язує маркувати рекламні матеріали та розкривати джерела їх фінансування. Платформа EUvsDisinfo задокументувала понад 16 000 випадків проросійської дезінформації станом на 2024 рік, що свідчить про розвиток механізмів виявлення дезінформаційних наративів

Разом із тим Європейський Союз продовжує стикатися з низкою викликів, пов'язаних із швидкою трансформацією цифрового середовища, складністю регулювання онлайн-платформ та необхідністю збереження балансу між свободою слова і протидією дезінформації. Окремою проблемою залишається обмежена ефективність добровільних механізмів регулювання через відсутність достатніх інструментів примусового виконання.

3.2. Впровадження новітніх цифрових технологій у систему зовнішньополітичних комунікацій СЗБП.

Швидкий прогрес у галузі цифрових технологій останнім часом суттєво змінив структуру публічного менеджменту та систему міждержавних комунікацій. У межах Європейського Союзу цифровізація розглядається як один із базових чинників сталого розвитку, економічного поступу та модернізації органів влади. Впровадження таких інновацій, як штучний інтелект, хмарні обчислення, системи електронної ідентифікації та нові комунікаційні платформи, забезпечує більшу прозорість державних інституцій, стимулює розвиток електронного урядування та зміцнює інформаційну стійкість.

Наразі цифровий перехід належить до ключових пріоритетів політики Євросоюзу. Цей напрям чітко закріплений у стратегічних програмних документах ЄС, серед яких Стратегія Єдиного цифрового ринку (Digital Single Market Strategy), програма «Цифрова Європа 2025» та концепція «Формування цифрового майбутнього Європи» (Shaping Europe's Digital Future). Основний вектор цих ініціатив орієнтований на створення безбар'єрного цифрового простору, модернізацію інфраструктури та затвердження спільних стандартів у сфері високих технологій.

Стратегія Єдиного цифрового ринку ЄС, представлена Європейською Комісією у 2015 році, була спрямована на посилення співпраці між країнами-членами у високотехнологічній сфері, розширення транскордонної онлайн-торгівлі та розбудову спільного цифрового середовища. Головне завдання цієї стратегії полягало у формуванні сприятливих умов для того, щоб економіка, промисловий сектор та суспільство Євросоюзу могли максимально реалізувати потенціал цифрового переходу. Основним орієнтиром документу стало усунення регуляторних перешкод між національними ринками, а також створення єдиного цифрового простору з уніфікованим законодавством у галузі телекомунікацій, електронної комерції та довірчих послуг.

У контексті втілення цієї стратегії Євросоюз окреслив коло пріоритетних завдань, ключовим серед яких є модернізація телекомунікаційного сектору та розгортання мереж нового покоління, насамперед стандарту 5G. Інтеграція цих технологій покликана забезпечити надшвидкісне інтернет-з'єднання не лише для кінцевих користувачів, а й для стратегічних галузей економіки та соціальної сфери, зокрема енергетичного комплексу, транспортної логістики, медицини, природоохоронної діяльності та систем «розумного міста» (smart cities).

Невід'ємним елементом цифрового транзиту виступило також масштабування систем електронної ідентифікації (eID) та інструментів довірчих послуг. Вони гарантують правову легітимність електронного документообігу, а також безпечний дистанційний зв'язок між приватними особами, комерційним сектором та органами влади. Окремий акцент Євросоюз зробив на побудові сприятливого підґрунтя для розширення міжнародної електронної комерції та гарантуванні високого рівня захисту прав споживачів у віртуальному просторі.

Стратегія Єдиного цифрового ринку побудована на трьох фундаментальних векторах: наданні безперешкодного доступу до цифрових послуг і товарів для населення та комерційних структур у межах усього простору ЄС; створенні оптимальних умов для модернізації високотехнологічних мереж та інноваційних рішень; а також повноцінному використанні можливостей цифрової економіки задля суспільного прогресу та загального економічного піднесення.

Розбудова Єдиного цифрового ринку виступила фундаментальним елементом упровадження Цифрового порядку денного для Європи 2020, а також наступних стратегічних проєктів ЄС. Серед них особливе місце посідають концепції «Гігабітного суспільства» та «Цифрової Європи 2025», орієнтовані на масштабування високошвидкісних ліній зв'язку, модернізацію технологічної інфраструктури та інтеграцію передових електронних сервісів у межах усього простору Європейського Союзу.

Важливим кроком у розбудові цифрового курсу Європейського Союзу стало затвердження у 2022 році Закону про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA). Його впровадження підтвердило намір ЄС побудувати захищене та відкрите віртуальне середовище, а також закласти оновлені засади діяльності онлайн-майданчиків у межах спільного цифрового простору.

DSA регламентує правові стандарти для цифрових сервісів, які забезпечують споживачам доступ до продукції, послуг та інформаційного наповнення. Головний вектор закону орієнтований на масштабування захисту цифрових прав користувачів, забезпечення відкритості функціонування онлайн-майданчиків, а також блокування трансляції нелегального та маніпулятивного контенту.

У межах DSA окремий акцент зроблено на інструментах протидії дезінформаційним кампаніям та протиправному контенту у віртуальному просторі. Оновлені нормативи регламентують механізми швидкої ідентифікації та блокування шкідливих інформаційних потоків, а також інтенсифікацію взаємодії між технологічними гігантами та владними інституціями. Набрання чинності Законом про цифрові послуги ознаменувало суттєвий поступ Євросоюзу на шляху консолідації інформаційної безпеки, модернізації цифрового менеджменту та оптимізації системи стратегічних комунікацій у контексті реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики.

Таким чином, цифрова трансформація стала важливою складовою реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Впровадження новітніх цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності стратегічних комунікацій, зміцненню інформаційної безпеки та розвитку єдиного цифрового простору Європейського Союзу. Одночасно цифровізація створює нові можливості для протидії гібридним загрозам і посилення міжнародної взаємодії у сфері безпеки.

3.3 Прогноз розвитку інформаційного виміру СЗБП як гаранта колективної безпеки в Європі.

Розуміння перспектив розвитку інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП ЄС неможливе без аналізу стратегічних документів, які вже визначають майбутній курс Союзу у цій сфері. Ключовим орієнтиром є

«Стратегічний компас ЄС з безпеки та оборони» (2022), ухвалений після початку повномасштабної російської агресії проти України. У документі наголошується, що війна проти України суттєво змінила безпекове середовище Європи та продемонструвала необхідність посилення спільної політики безпеки й оборони ЄС. У межах Стратегічного компасу ЄС визначив пріоритетність розвитку механізмів протидії гібридним загрозам, дезінформації та кібератакам, а також посилення стратегічних комунікацій як невід'ємної складової європейської безпеки. Окрему увагу приділено підтримці України, Молдови та Грузії через поглиблення співпраці у сфері безпеки, цифрової стійкості та інформаційного захисту. Таким чином, Стратегічний компас уперше на рівні установчого безпекового документа СЗБП закріпив інформаційний вимір як стратегічний пріоритет, а не допоміжну функцію.

Не менш важливим документом є Біла книга «European Defence Readiness 2030», у якій окрема увага приділяється розбудові кібербезпеки, впровадженню штучного інтелекту у системи безпеки, захисту критичної інфраструктури та відбиттю гібридних загроз. Програма SAFE, що супроводжує Білу книгу, передбачає конкретні механізми фінансування розвитку оборонних та інформаційних спроможностей держав-членів. Ці документи у сукупності формують нормативно-стратегічну рамку, в межах якої інформаційний вимір остаточно інтегрується у загальну архітектуру колективної безпеки ЄС. Спираючись на визначені стратегічні орієнтири, можна сформулювати прогноз щодо розвитку інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП у середньостроковій перспективі (2025–2030).

Збільшення масштабів FIMI-операцій демонструє, що інформаційні загрози набувають загальносвітового характеру. У цьому зв'язку можна прогнозувати подальше зміцнення механізмів стратегічних комунікацій ЄС, розширення систем моніторингу дезінформаційних потоків та

інтеграцію інформаційної безпеки до загальної структури СЗБП. За відомостями ЄС, у 2024 році географія інформаційних операцій Росії поширилася приблизно на 90 держав, що підтверджує глобальний масштаб подібних загроз.

У технологічному вимірі зростання ролі штучного інтелекту у виробництві дезінформації, передусім дідфейків та автоматизованих наративів, що зумовить необхідність впровадження AI-систем верифікації контенту та обов'язкового маркування синтетичних матеріалів у рамках DSA. Це вимагатиме тісної координації між ЄСЗД, Європейською Комісією та великими цифровими платформами.

Водночас Україна досі перебуває під ударом основної маси FIMI-атак — на неї припадає майже половина всіх зафіксованих інцидентів. Ключовими завданнями цих кампаній є руйнування внутрішньої стійкості українського соціуму, а також зменшення обсягів підтримки України з боку міжнародних партнерів, передусім країн ЄС, НАТО та G7. Поза цим, російські інформаційні операції націлені на дестабілізацію демократичних процесів у державах Європейського Союзу, що включає спроби втручання у виборчі перегони, нівелювання авторитету політичних лідерів та послаблення довіри до інститутів ЄС. У таких умовах особливого значення набуває консолідація дій Євросоюзу та його країн-членів задля протидії цим загрозам, зокрема через аналітичний інструментарій, розвінчування фейків та підвищення рівня поінформованості суспільства.

Досвід діяльності East StratCom Task Force також свідчить про поступову інституціоналізацію стратегічних комунікацій у системі СЗБП. У перспективі можна очікувати подальшого розширення аналітичних і координаційних механізмів ЄС у сфері протидії дезінформації. Безперечно, роль East StratCom Task Force буде лише зростати та ЄС буде залучати все більше аналітичних центрів для

інформаційної безпеки та боротьби з дезінформацією. У середньостроковій перспективі (2025–2030) можна очікувати трансформації East StratCom Task Force з координаційного підрозділу у повноцінну структуру СЗБП з розширеним мандатом, окремим бюджетом та правовою основою. Імовірним є також створення єдиного інформаційно-аналітичного центру ЄС з моніторингу FIMI-операцій, що об'єднає потенціал держав-членів. Також імовірним є прийняття окремого регламенту ЄС щодо іноземного інформаційного втручання, який закріпить правові механізми реагування на FIMI та встановить санкційні інструменти проти акторів, причетних до дезінформаційних кампаній.

Варто наголосити, що досвід України у відбитті інформаційних операцій формує підґрунтя для інтенсифікації взаємодії з ЄС у галузі стратегічних комунікацій та кібербезпеки. У перспективі Україна здатна відігравати вагомую роль у побудові загальноєвропейської системи інформаційної стійкості. Вона посідає чільне місце в інформаційно-комунікаційному курсі Європейського Союзу, передусім в умовах російської агресії та активізації гібридних загроз. Нормативно-правовий фундамент цієї співпраці був сформований після 2015 року та набув подальшого розвитку у стратегічних документах ЄС, орієнтованих на протидію дезінформаційним кампаніям і захист демократичних інституцій. З огляду на це, Україна позиціонується Євросоюзом не лише як реципієнт допомоги, а й як повноцінний стратегічний партнер у сфері безпеки та інформаційної тривкості.

Таким чином, проведений у третьому розділі аналіз дозволяє сформулювати такі висновки. Дослідження засвідчило, що російська повномасштабна агресія проти України у 2022 році стала ключовим каталізатором трансформації інформаційно-комунікаційного складника СЗБП ЄС. У відповідь на нові безпекові виклики Європейський Союз

суттєво розширив інституційні та нормативні механізми протидії дезінформації, збільшив фінансування комунікаційних програм та поглибив координацію між державами-членами.

Аналіз стратегічних документів ЄС - зокрема Стратегічного компасу 2022 року та Білої книги «European Defence Readiness 2030» - підтвердив, що інформаційний вимір поступово інтегрується у загальну систему колективної безпеки Європи.

Отже, у середньостроковій перспективі інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП зазнає подальшої інституційної та нормативної розбудови. Очікується розширення East StratCom Task Force, прийняття окремого регламенту щодо іноземного інформаційного втручання, а також впровадження AI-систем верифікації контенту у відповідь на зростання загрози дідфейків та автоматизованих дезінформаційних кампаній. Ці процеси відображають усвідомлення ЄС необхідності системної, а не ситуативної відповіді на інформаційні загрози.

Таким чином, що інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС перебуває у стані активної трансформації, зумовленої як зовнішніми безпековими викликами, так і внутрішньою логікою розвитку європейської інтеграції. Здатність ЄС ефективно захищати інформаційний простір дедалі більше визначає його роль як впливового глобального актора, для якого інформація та цифрові технології є не лише інструментами комунікації, а й ключовими елементами стратегічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Дослідження інформаційно-комунікаційного виміру Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу дозволило

комплексно проаналізувати механізми, інструменти та їх трансформацію в умовах сучасних безпекових викликів.

Огляд наукової літератури та джерельної бази засвідчив, що інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП ЄС є актуальною темою та потребує більшого вивчення. Більшість зарубіжних і вітчизняних досліджень розглядають цю проблематику у межах окремих концепцій публічної дипломатії, стратегічних комунікацій або протидії дезінформації. Зарубіжні дослідники, такі як Джозеф Най та Ніколас Кулл заклали теоретичне та концептуальне підґрунтя для аналізу інформаційних інструментів зовнішньої політики. Вітчизняні науковці - Є. Тихомирова, Л. Макаренко, Д. Дубов, А. Баровська та інші — зосереджувалися переважно на практичних аспектах протидії російській дезінформації та адаптації досвіду ЄС для України. Це підтверджує актуальність і наукову новизну обраної теми.

Понятійно-категоріальний апарат дослідження формується на перетині багатьох концепцій. Центральним поняттям є Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС — комплексний механізм координації зовнішньополітичної та безпекової діяльності держав-членів, що охоплює дипломатичні, безпекові та оборонні інструменти і реалізується через розгалужену інституційну систему. Саме в межах СЗБП функціонують усі інші ключові поняття дослідження: стратегічні комунікації як скоординоване використання інформаційних інструментів для досягнення цілей СЗБП; публічна дипломатія як інструмент формування міжнародного іміджу ЄС; «м'яка сила» як здатність впливати через привабливість цінностей та інститутів; FIMI як концепція іноземного інформаційного втручання, що загрожує реалізації СЗБП; та інформаційна стійкість як здатність протистояти таким втручанням. Для дослідження використовувалися методи

спостереження, порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, а також прогнозний метод

Отже, Спільна зовнішня та безпекова політика є особливим механізмом координації зовнішньої та безпекової діяльності держав-членів. ЄС діє як єдиний зовнішньополітичний актор, зберігаючи при цьому суверенітет держав-членів у питаннях національної безпеки. Ключовими інституційними акторами СЗБП є Європейська рада, яка визначає стратегічні орієнтири, Рада закордонних справ, яка ухвалює конкретні рішення, та Європейська служба зовнішніх дій, яка забезпечує їх практичну реалізацію. Саме в межах цієї унікальної архітектури інформаційно-комунікаційний вимір набуває особливого значення — як інструмент узгодження позицій держав-членів та донесення спільної зовнішньополітичної позиції ЄС до міжнародної аудиторії.

Встановлено, що ЄС сформував багаторівневу систему протидії дезінформації та іноземним інформаційним маніпуляціям. East StratCom Task Force, створена у 2015 році як реакція на агресію Росії проти України, стала першим спеціалізованим підрозділом СЗБП у цій сфері. Платформа EUvsDisinfo накопичила понад 16 000 задокументованих випадків дезінформації з проросійських джерел і перетворилася на важливий інструмент публічного викриття маніпулятивних наративів. Акт про цифрові послуги (DSA) запровадив юридично обов'язкові норми для великих цифрових платформ у сфері боротьби з дезінформацією та прозорості алгоритмів, зобов'язавши платформи з аудиторією понад 45 млн користувачів в ЄС оприлюднювати звіти про системні ризики та алгоритмічні рекомендації, що свідчить про зрілість нормативного виміру СЗБП у сфері інформаційної безпеки. Концепція FIMI Toolbox заклала нормативну основу для системної відповіді на іноземне інформаційне втручання. Сукупність цих інструментів свідчить про

перехід ЄС від декларативних стратегій до практичних і юридично обов'язкових механізмів захисту інформаційного простору.

Аналіз публічної дипломатії та багатоканальних комунікаційних кампаній, зокрема програми Erasmus, та кампаній з підтримки України, як «Together — We Are Europe» показав, що ЄС використовує широкий спектр інструментів для формування позитивного міжнародного іміджу та просування своїх зовнішньополітичних наративів. А саме, ЄС активно застосовує цифрову дипломатію через офіційні акаунти інституцій, а саме Європейської комісії, Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) та Європейського Парламенту - у таких соціальних мережах як X (колишній Twitter), Facebook, Instagram та TikTok для залучення молодіжної аудиторії. Отже, ЄС реалізує освітні програми на кшталт Erasmus+ як інструмент формування проєвропейських цінностей, підтримує незалежні аналітичні центри, медіаграмотність у країнах Східного партнерства, а також використовує платформу EUvsDisinfo для оперативного спростування дезінформаційних наративів.

Дослідження підтвердило, що російська повномасштабна агресія проти України у 2022 році стала найпотужнішим каталізатором змін в інформаційно-комунікаційному вимірі цієї політики. Прийняття Стратегічного компасу 2022 року закріпило інформаційну безпеку, кібербезпеку та стратегічні комунікації як невід'ємні складові колективної безпекової архітектури ЄС, що означає якісний стрибок у розумінні природи сучасних конфліктів у рамках СЗБП. Україна при цьому посідає унікальне місце в інформаційно-комунікаційному курсі СЗБП — як головний об'єкт FIMI-операцій і водночас стратегічний партнер ЄС у розбудові загальноєвропейської системи інформаційної стійкості.

Окрему увагу у роботі приділено процесам цифрової трансформації Європейського Союзу. З'ясовано впровадження новітніх цифрових

технологій, зокрема інструментів автоматизованого аналізу даних та штучного інтелекту, розвиток електронного урядування, використання штучного інтелекту та створення Єдиного цифрового ринку стали важливими складовими сучасної комунікаційної політики ЄС. Цифровізація сприяє підвищенню ефективності стратегічних комунікацій через Систему швидкого оповіщення (Rapid Alert System), що забезпечує обмін даними про дезінформаційні кампанії між державами-членами в режимі реального часу, а також зміцненню інформаційної безпеки в межах Європейського Союзу.

Встановлено, що український кейс посідає особливе місце в інформаційно-комунікаційній політиці ЄС. Після 2014 року Україна стала одним із головних об'єктів стратегічних комунікацій Європейського Союзу у контексті протидії російській дезінформації та гібридним загрозам. Водночас в Україні є багатий досвід протидії інформаційним операціям, зокрема масштабним дезінформаційним кампаніям, спрямованим на підрив внутрішньої стійкості українського суспільства, зменшення міжнародної підтримки України та дестабілізацію довіри до державних інституцій.

Прогностичний аналіз засвідчив, що у середньостроковій перспективі інформаційно-комунікаційний вимір СЗБП зазнає подальшої інституційної та нормативної розбудови. Відповідно до Білої книги «European Defence Readiness 2030», очікується глибша інтеграція стратегічних комунікацій, кібербезпеки та інформаційної стійкості у загальну оборонну архітектуру ЄС.

Таким чином, на 2025–2030 можна прогнозувати трансформацію East StratCom Task Force з координаційного підрозділу у повноцінну структуру СЗБП з розширеним мандатом та окремою правовою основою, прийняття спеціального регламенту щодо іноземного інформаційного втручання із санкційними інструментами проти причетних акторів, а

також впровадження AI-систем верифікації контенту у відповідь на зростаючу загрозу дідфейків та автоматизованих дезінформаційних кампаній. Також можна прогнозувати подальше поглиблення інтеграції України до механізмів стратегічних комунікацій ЄС та посилення її ролі як стратегічного партнера у сфері інформаційної безпеки й стійкості

Отже, інформаційно-комунікаційний вимір Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу пройшов шлях від допоміжного інструменту зовнішньої політики до самостійного і стратегічно значущого елемента системи європейської безпеки. Ця трансформація відбувалася під впливом зростання гібридних загроз, цифровізації міжнародних відносин та російської агресії проти України, яка наочно продемонструвала, що інформаційний простір є повноцінним театром воєнних і політичних дій. Сформована ЄС система охоплює розвинену інституційну архітектуру, юридично обов'язкові регуляторні механізми, спеціалізовані операційні підрозділи та широкий інструментарій публічної і цифрової дипломатії. Водночас ефективність цієї системи значною мірою залежить від здатності ЄС забезпечувати координацію між державами-членами, оперативно адаптуватися до нових технологічних викликів, а також поглиблювати партнерство з такими країнами, як Україна, що має унікальний практичний досвід протидії інформаційним операціям. Подальший розвиток інформаційно-комунікаційного виміру СЗБП визначатиметься здатністю Союзу перетворити накопичений досвід на системну і стійку архітектуру інформаційної безпеки, здатну захистити демократичні цінності та інституції як усередині ЄС, так і за його межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров О. С. Розвиток спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Перспективи для України. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 12 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/Aleksandrov-91492.pdf> (дата звернення 20.04.2026)
2. Балак І. О., Пікулик О. Б. Інструменти публічної дипломатії Європейської комісії у популяризації політики згуртування ЄС. *Регіональні студії*. 2024. Вип. 39. С. 19–23.
3. Бондар В. Т. Особливості інформаційної політики Євросоюзу з протидії онлайн дезінформації: досвід для України. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: *Право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 9. URL <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-02-02> (дата звернення: 17.05.2026)
4. Голуб'як Н. Р., Голуб'як І. Гібридні загрози як виклики безпековій політиці ЄС. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: *Політологія*. 2023. Вип. 15. С.53-59. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/53/52> (дата звернення: 11.05.2026).
5. Договір про Європейський Союз (консолідована версія) від 7 лютого 1992 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text(дата звернення: 09.06.2026).
6. Договір про функціонування Європейського Союзу (консолідована версія) від 25 березня 1957 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 09.06.2026).
7. Єфремова К. В. Цифрова економіка України на шляху до членства ЄС: виклики та реалії. *Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій: монографія*. Харків 2022 С. 6-29
8. Запорожець О.Ю. Політика Європейського союзу в сфері інформаційної безпеки *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 87 (Частина II), 2009.С 36-45
9. Історія української дипломатії в документах. *Міністерство закордонних справ України*. 2021–2025. URL: <https://mfa.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2026).
10. Ковач А. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. *ADAstra*. 14.07.2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijnij-front-derzhavi-v-socialnih-merezhah>. (дата звернення: 11.05.2026).

11. Макаренко, Л. П. Стратегічні комунікації як засіб запобігання та протидії інформаційним війнам. *Регіональні студії Ужгород : Видавничий дім "Гельветика"*, (2022) Вип. 30. С. 75–81. URL <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/30/13.pdf> (дата звернення: 17.05.2026)
12. Матяш І. Публічна дипломатія термінологічний та історіографічний аспекти. *Навчальний посібник Розділ І. Теоретичні та інституційні аспекти публічної дипломатії* Київ-Острог 2021 С. 9-29 URL <https://earchive.mfa.gov.ua/files/library/Public-Diplomacy.pdf>(дата звернення: 17.05.2026)
13. Миронова М. І., Полякова Ю. В., Шайда О. Є. Публічна дипломатія у системі міжнародних економічних відносин. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 79. 166 ст.
14. Місюра А.О, Паливода В.О. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf> (date of access: 02.05.2026).
15. Поліщук Ю.О Операційні інструменти інформаційного простору ЄС. *Modern Science, Economy and Digital Innovation Bun.* 86 ст 385-388
16. Пістракевич О.В. Публічна дипломатія ЄС у Білорусі, Нікарагуа та Еритреї як інструмент підтримки України в умовах збройної агресії РФ. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури* (2026), Т. 18, No 1 URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1368/1495> (дата звернення 09.06.2026)
17. Самчинська, О. А. (2023). Правові вектори протидії дезінформації: досвід Європейського Союзу. *Форум Права*, 77(4), 6–15. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114539>
18. Сидоренко І. Стратегічні комунікації України. *European political and law discourse. Розділ 5 Bun. 5 2018* С. 273-279 URL <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-2/38.pdf> (дата звернення: 17.05.2026)
19. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам [Текст] : кол. моногр. за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Н. Карпчук. Луцьк :Вежа-Друк. 308 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8997aed5-60b5-4456-94b1-fef94c85080c/content> (дата звернення 20.04.2026)
20. Сухоруков І. В.Боротьба з дезінформацією в ЄС: правові інструменти та їх ефективність. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2025 С. 362-366
21. A Strategic Compass for Security and Defence. *European External Action Service (EEAS)*. URL:

- https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf (дата звернення: 11.04.2026)
22. Тихомирова Є. Стратегічні комунікації ЄС про тенденції дезінформації РФ в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії РОЗДІЛ II. Суспільні комунікації та мовні універсалії, 1 (15), 2023 С. 91-105* URL <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/uk/article/view/301/276> (дата звернення: 17.05.2026)
23. Троян С. Інформаційно-безпекова політика Європейського Союзу. *erNAU - Electronic Institutional Repository of the National Aviation University of Ukraine*. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/a0ff4b35-e55a-421a-8771-dad5dd77f1b9> (дата звернення: 11.05.2026)
24. Усова П. П. Спільна стратегія України та Європейського Союзу у протидії дезінформації: інституційні механізми та кращі практики в умовах гібридної війни. *Вісник Сковорідської академії молодих учених Вун. 3 С. 395-419* URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7cccc540-92c0-4c49-9f02-70ac38e6856f/content> (дата звернення: 11.05.2026).
25. Фурсай, О. (2023). ПОЛІТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. *Літопис Волині*, (29), 165-170. URL <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.29.27> (дата звернення: 11.05.2026).
26. Швидка Т.І. Правові засади контролю за концентраціями на цифрових ринках: досвід Європейського Союзу та перспективи регулювання в Україні *Юридичний науковий електронний журнал № 1/2026* https://lsej.org.ua/1_2026/25.pdf (дата звернення: 17.05.2026)
27. Strategic Compass - A Strategic Compass for Security and Defence. *EEAS, 2022*. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf, P. 17–21. (date of access: 01.04.2026).
28. Anholt S. *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. London: Palgrave Macmillan, 2007. 134p.
29. Balfour R., Raik K. *The European External Action Service and National Diplomacies*. Brussels: European Policy Centre, 2013. 177p.
30. Bátorá J. The “Mitrailleuse Effect”: The EEAS as an Interstitial Organization. *Journal of Common Market Studies*. 2013. Vol. 51(4). P. 598-613. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12026>
31. Bjola C., Holmes M. *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. London: Routledge, 2015. 25 p.
32. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 11.05.2026)

33. Clarke P. What is Strategic Communications? *Medium* 17.06.2020. URL:https://medium.com/@Peter_Clarke/what-is-strategic-communications-8738b713e779 (дата звернення: 10.05.2026).
34. Communication from the Commission of the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Tackling online disinformation: a European Approach. *European Commission*. COM 2018 236. 26 April 2018. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2018\)236&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2018)236&lang=en) (дата звернення 13.05.2026)
35. Cooper A., Brown F. Countering Digital Authoritarianism: Lessons for Democratic Resilience. *Journal of Democracy*. 2023. Vol. 34(3). P. 89–104.
36. Cross M. K. D. *The Politics of Crisis in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 10 p.
37. EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats 3rd. March 2025. *European External Action Service (EEAS)*. URL:<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-3rd-ThreatReport-March-2025-05-Digital-HD.pdf> (дата звернення 20.04.2026).
38. Erasmus Programme as instrument of EU public diplomacy. *Jus & Justicia*. 2021. Vol. 15, Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.58944/bcak4193> (дата звернення: 11.03.2026).
39. Erasmus+ Programme Guide 2026. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu> (дата звернення: 11.05.2026).
40. European Commission communication policy factsheet. Factsheets on the European Union. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/144/communication-policy> (дата звернення: 11.05.2026).
41. European Commission DG Communication page. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/communication_en (дата звернення: 11.05.2026).
41. European Council meeting – Conclusions. *European Council*. Brussels, 20 March 2015. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21888/european-council-conclusions-19-20-march-2015-en.pdf> (дата звернення 20.04.2026)
43. European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger. *European Commission*. Press release. 3 December 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2250 (дата звернення 20.04.2026)
44. European Peace Facility. *European Commission*. URL: https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en (дата звернення 28.04.2026)
45. EUvsDisinfo portal articles. URL: <https://euvsdisinfo.eu/> (дата звернення: 11.05.2026).

46. External communication policy. *Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/general-secretariat/corporate-policies/external-communication/> (дата звернення: 17.05.2026)
47. Federica Di Sario 'We would be foolish if we didn't use influencers': The EU's bet on TikTok diplomacy *The parliament* 14.01.26. URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/we-would-be-foolish-if-we-didnt-use-influencers-how-the-eu-is-bypassing-traditional-media>
48. Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) *Disinformation.ch*. URL [Foreign Information Manipulation and Interference \(FIMI\)](https://www.disinformation.ch/en/foreign-information-manipulation-and-interference-fimi) (дата звернення: 17.05.2026)
49. Gilboa E. Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. *Israel Affairs*. 2006. Vol. 12(4). 716 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/237519230_Public_Diplomacy_The_Missing_Component_in_Israel's_Foreign_Policy
50. Hedling E. Strategic narratives in public diplomacy scholarship: practices, processes and politics. 17.12.25 *Spring nature link* URL <https://link.springer.com/article/10.1057/s41254-025-00423-3> (дата звернення: 17.05.2026)
51. Hill C. *The Changing Politics of Foreign Policy*. London, 2003. 416 p.
52. Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR). Study 4636. URL: <https://www.icpsr.umich.edu/web/ICPSR/studies/4636> (дата звернення: 20.03.2026).
53. Manor I. *The Digitalization of Public Diplomacy*. Cham: Palgrave Macmillan, 2023. 356 p.
54. Megan K. Social media: following EU public diplomacy and friending MENA POLICY BRIEF (2011) URL https://www.files.ethz.ch/isn/141498/pub_1320_social_media.pdf
55. Melissen J. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. London: Palgrave Macmillan, 2005. 221 p.
56. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. 209 p.
57. Public diplomacy and international cultural relations. *European External Action Service (EEAS)*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/public-diplomacy-and-international-cultural-relations_en (дата звернення: 11.05.2026).
58. Questions and answers: a background for the Strategic Compass. *EEAS*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass-0_en (дата звернення: 17.05.2026)
59. Questions and Answers about the East StratCom Task Force. *European External Action Service (EEAS)*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en (дата звернення: 11.05.2026).

60. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. *European External Action Service*. 2016 URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en (дата звернення: 09.06.2026).
61. Smith M. *Europe's Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 291 p.
62. Strengthened EU Code of Practice on Disinformation. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation/strengthened-eu-code-practice-disinformation_en (дата звернення: 11.04.2026)
63. What is strategic communications? *IDEA*. URL: <https://www.idea.org/2011/03/16/what-is-strategic-communications/> (дата звернення: 11.05.2026).
64. Wolters P., Zuiderveen Z.B. The EU Digital Services Act: what does it mean for online advertising and adtech? URL: <https://arxiv.org/pdf/2503.05764> (дата звернення: 17.05.2026)

